

”Toisten lasten mielestä oli hienoa, kun oli äiti ja vara-äiti”
Sateenkaariperheiden kokemuksia varhaiskasvatuksesta Lapissa ja
Oulun seudulla

Koivuniemi Meri
Pennanen Jemina

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2017

Sosiaali-, terveys-, ja liikunta-ala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Meri Koivuniemi ja Jemina Pennanen	Vuosi 2017
Ohjaaja(t)	Leena Viinamäki ja Kaisu Vinkki	
Työn nimi	Sateenkaariperheiden kokemuksia varhaiskasvatuksesta Lapissa ja Oulun seudulla	
Sivu- ja liitesivumäärä	55+6	

Tarkastelemme opinnäytetyössämme sateenkaariperheiden kokemuksia varhaiskasvatuksesta Lapissa ja Oulun seudulla. Nämä kokemukset olemme keränneet kyselylomakkeen avulla. Kyselyyn vastasi viisi sateenkaariperhettä, joista neljä Oulun seudulta ja yksi Lapista. Teoriaosuudessa käsittelemme sateenkaariperheiden monimuotoisuutta, perhekäsitystä, varhaiskasvatuksen näkökulmaa, perheiden tukemista ja moninaisuuden kohtaamista työssä.

Tavoitteenamme on saada sateenkaariperheiden ääntä kuuluviin ja jakaa heidän kokemuksiaan varhaiskasvatukseen liittyen. Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, hyödyntäen aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä kyselyn tuottamia tuloksia. Kerätty aineisto on analysoitu käyttäen aineistolähtöistä sisälönanalyysia. Opinnäytetyö tehtiin vuoden 2017 aikana. Tutkimuskysymyksemme ovat: Miten sateenkaariperheet kokevat varhaiskasvatuksen? Onko varhaiskasvatuksen ammattilaisten tieto riittävä ja miten sitä voisi lisätä?

Kyselyyn osallistuneet sateenkaariperheet kokivat yhteistyön päivähoidon henkilökunnan kanssa toimivaksi, eivätkä he olleet kokeneet syrjintää varhaiskasvatuksen piirissä, mutta pieniä epäkohtia henkilökunnan toiminnassa oli havaittavissa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tieto sateenkaariperheistä koettiin liian vähäiseksi ja vastaajat toivoivat, että tietoutta lisättäisiin koulutuksilla. Lisäksi he ehdottivat, että päiväkoteihin voisi jakaa sateenkaariperheistä kertovia esitteitä.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä näemme sen, että vaikka sateenkaariperheet ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä varhaiskasvatuksen laatuun, on varhaiskasvatustajien tieto sateenkaariperheistä suppeaa ja perheiden monimuotoisuudesta tulisi puhua enemmän jo koulutusvaiheessa sekä sosiaali- ja terveysalan työyhteisöissä. Mielestämme jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen olisi hyvä osallistua perheiden monimuotoisuutta koskevaan koulutukseen. Opinnäytetyömme merkitys alalle on se, että sen tuoman tiedon avulla voidaan lisätä tietoisuutta sateenkaariperheistä varhaiskasvatuksen piirissä.

Avainsanat sateenkaariperheet, varhaiskasvatus, monimuotoisuus, kasvatusyhteistyö, vanhemmuus

School of Social Services, Health
and Sports
Degree Programme in Social Ser-
vices
Bachelor of Social Services

Author	Meri Koivuniemi and Jemina Pennanen	Year 2017
Supervisor	Leena Viinamäki and Kaisu Vinkki	
Subject of thesis	Experiences of LGBT families about early childhood education and care in Oulu and Lapland	
Number of pages	55+6	

In this thesis we have examined experiences of LGBT (initialism that stands for lesbian, gay, bisexual and transgender community) families about their children's early childhood education and care in Lapland and Oulu. These experiences were collected by a questionnaire. The inquiry was answered by five LGBT families of which four families were from Oulu and one was from Lapland. The theory part of this thesis deals with diversity of LGBT families, the notion of family, the aspect of early childhood education and care, family support and facing diversity at work.

The aim is to get LGBT families' voice to be heard and share their experiences about early childhood education and care. This thesis is carried out as qualitative research, using relevant literature and results of the inquiry. The collected data was analyzed using data-driven content analysis. The thesis was made during the year of 2017. Our research questions are: How do LGBT families experience early childhood education and care? Is the knowledge of early childhood education workers adequate and how could it be increased?

The LGBT families who took part in the inquiry felt that collaboration between them and daycare workers is working, and they have not felt discrimination within daycare. Even though some faults have been noticed in daycare workers actions. Knowledge about LGBT families was felt to be slight and families hoped that knowledge of the workers could be increased by training. Families suggested also that brochures about LGBT families could be distributed to daycare centers.

As conclusion of this thesis we see that even though LGBT families are mainly happy about the quality of early childhood education and care, daycare workers knowledge of LGBT families is narrow. Diversity of families should be a topic already in education and work communities of health care and social services. We think that every professional of early childhood education and care should participate in education about diversity of families. The information collected in this thesis could help increasing the knowledge of LGBT families within early childhood education and care.

Key words LGBT families, early childhood education and care, diversity, educational partnership, parenthood

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	10
2.1 Aiheen valinta ja aikataulu	10
2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymys	16
2.3 Aineiston keruu ja kohderyhmä.....	17
2.4 Analyysi	20
2.5 Eettisyys ja luotettavuus	21
3 SATEENKAARIPERHEET JA VARHAISKASVATUKSEN NÄKÖKULMA	25
3.1 Monimuotoiset sateenkaariperheet.....	25
3.2 Perhekäsitys	28
3.3 Sateenkaariperheet Suomessa.....	29
3.4 Varhaiskasvatuksen näkökulma	32
3.5 Perheiden tukeminen	35
3.6 Moninaisuuden kohtaaminen	38
4 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	42
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	49
LÄHTEET	53
LIITTEET	56

ALKUSANAT

Haluamme kiittää Sateenkaariperheet ry:tä ja sen Oulussa ja Rovaniemellä toimivia paikallistiimejä sekä Meri-Lapin SETA:a neuvoista, kannustuksesta sekä toimivasta yhteistyöstä. Erityiskiitos kuuluu kyselyyn osallistuneille sateenkaariperheille, joiden vastaukset olivat meille arvokkaita.

1 JOHDANTO

Käsitlemme opinnäytetyössä Lapissa ja Oulun seudulla asuvien sateenkaari-perheiden vanhempien kokemuksia varhaiskasvatuksesta. Koska suuntau-
dumme opinnoissamme varhaiskasvatukseen ja suoritamme lastentarhanopetta-
jan kelpoisuuden, opinnäytetyön aihe on kohdistettu varhaiskasvatukseen.

Valitsimme kohderyhmäksi sateenkaariperheiden vanhemmat, koska halusimme perehtyä opinnäytetyössämme asiakkaiden näkökulmaan. Aihe kiinnosti meitä ammatillisesta näkökulmasta, koska meidän kokemuksemme mukaan ammatti-
laisilla ei ole tarpeeksi tietoa vähemmistöryhmistä, eteenkään sateenkaariper-
heistä ja seksuaalivähemmistöistä.

Opinnäytetyömme on toteutettu laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruume-
netelmänä toimii kyselylomake, johon olemme keränneet anonyymejä vastauksia
sateenkaariperheiltä google forms-kyselylomakkeen avulla. Yhteistyössä kans-
samme ovat toimineet Meri-Lapin SETA sekä Sateenkaariperheet ry:n paikallis-
tiimit Rovaniemellä ja Oulussa, jotka ovat jakaneet kyselylomaketta Facebook-
ryhmissään ja sähköpostilistoillaan. Teoreettisena viitekehyksenä toimii perhei-
den monimuotoisuus ja varhaiskasvatuksen näkökulma.

Tavoitteenamme on tuoda esiin sateenkaariperheiden vanhempien näkökulmia
varhaiskasvatuksesta, millaisia kokemuksia heillä on varhaiskasvatuksesta, mi-
ten työntekijät ovat suhtautuneet heihin, ovatko he saaneet riittävästi tukea sekä
tuoda yleisesti sateenkaariperheiden olemassa oloa näkyvämmäksi, jotta aihe ei
olisi niin vahva tabu yhteiskunnassamme. Koemme, että aihe on tabu sen vuoksi,
että sateenkaariperheet ovat vähemmistöryhmä yhteiskunnassamme. Sateen-
kaariperheiden oikeus solmia avioliitto tuli lailliseksi vasta maaliskuussa 2017,
kun laki avioliittolain muuttamisesta astui voimaan. (Laki avioliittolain muuttami-
sesta 156/2015). Pohdimme myös, että voisiko uskonnoilla olla vaikutusta sek-
suaalivähemmistöihin liittyvään julkisen keskustelun vähäisyyteen, sillä joillakin

uskonnoilla on hyvinkin jyrkkä kanta samaa sukupuolta olevien väliseen avioliittoon. Toivomme, että tasa-arvoisen avioliittolain tuoman julkisuuden myötä seksuaalivähemmistöistä puhutaan entistä enemmän.

Sana sateenkaari kuvaa vanhemman tai vanhempien ominaisuutta. Sateenkaarilippu on otettu vertauskuvaksi 1970-luvulla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten oikeuksia ajavien aktiivien toimesta. Sateenkaariperhe tarkoittaa perhettä, jossa ainakin yksi vanhemmista kuuluu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön. Sateenkaariperheiden kirjo on laaja ja perheet ovat muotoutuneet eri tavoin. Jotkut lapset ovat syntyneet sateenkaariperheisiin, toisista tulee sateenkaariperheitä esimerkiksi vanhemman uuden liiton myötä ja jotkut lapset voivat tulla osaksi sateenkaariperhettä esimerkiksi adoption kautta. Sateenkaariperheissä vanhempiakin voi olla yksi, kaksi tai useampiakin. Sateenkaariperheitä on erilaisia; esimerkiksi sateenkaariydinperheet, apilaperheet, yhden vanhemman sateenkaariperheet, polyamoriset perheet sekä muunlaiset sateenkaariperheet. (Sateenkaariperheet ry.)

Päivähoitoryhmässä voi hyvinkin olla sateenkaariperheiden lapsia ilman, että henkilökunta sitä tietää. Jotkut vanhemmat haluavat tuoda asiaa esille vähemmän kuin toiset, jonka vuoksi ammattilasten olisi hyvä miettiä sateenkaariperheitä koskevia kysymyksiä ja perusasioita riippumatta siitä, ovatko he kohdanneet sateenkaariperheitä työssään vai eivät. Vaikka päivähoitoryhmässä ei olisi sateenkaariperheiden jäseniä, on perheiden monimuotoisuudesta puhuminen tärkeää, koska kaikkien lasten on hyvä tietää, että on olemassa laaja kirjo erilaisia perheitä ja tapoja olla vanhempi. Useat arkiset asiat voivat tuntua päivähoidon ammattilaisille pieniltä, mutta perheille ne voivat olla suuria asioita. Siksi ammattilaistenkin tulisi perehtyä perheiden monimuotoisuuteen ja siihen, että puheissa ei olettaisi kaikkien elävän ydinperheessä, johon kuuluu isä ja äiti. (Sateenkaariperheet ry.)

Opinnäytetöitä liittyen sateenkaariperheisiin on tehty useista eri näkökulmista varhaiskasvatuksen piirissä. Sateenkaariperheet ry on kerännyt nettisivuilleen

selkeän listan opinnäytetöistä sekä muista tutkimuksista liittyen sateenkaariperheisiin. Esimerkiksi sateenkaariperheiden ja varhaiskasvatuksen vuorovaikutukseen liittyviä opinnäytetöitä ovat tehneet Puustinen & Seppänen (2008) ”Sateenkaariperheen ja päivähoidon vuorovaikutus sateenkaarivanhemman näkökulmasta” sekä Reinikka & Ruotsalainen (2010) ”Siitä ei oo tehty mikään big deal.” Sateenkaari-isien kokemuksia vuorovaikutuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetöitä koskien sateenkaariperheiden kokemuksia varhaiskasvatuksesta ovat tehneet Kokko, Koskela & Posti (2007) opinnäytetyössään ”Päivähoitoa sateenkaarenväreissä” sekä Jurvelin & Laukkanen (2007) ”Sateenkaariperheiden lapset päivähoidossa. Naisparien muodostamien perheiden kokemuksia lasten päivähoidosta”. Tutkiessamme näitä huomasimme, että Pohjois-Suomessa asuvien sateenkaariperheiden kokemuksia varhaiskasvatuksesta ei ole tutkittu juuri lainkaan. (Sateenkaariperheet ry.)

Olemme keränneet opinnäytetyötämme varten laajasti tietomateriaalia kirjallisuudesta sekä internetistä, joiden pohjalta teimme kattavan teoriaperustan kyselylomakkeen ja sen tulosten tueksi. Olemme pyrkineet käymään teoriatiedon kanssa vuoropuhelua saadaksemme aikaan ehyen kokonaisuuden. Prosessin alussa tutkimuskirjallisuutta tuntui olevan melko vähän, mutta erilaisten väylien, kuten sateenkaariperheet ry:n ja Setan kautta olemme löytäneet teoksia aiheeseemme liittyen.

Sateenkaariperheet ry:n internetsivut olemme kokeneet erittäin hyödyllisenä tietolähteenä. Yhdistyksen tarkoituksena on toimia tukiryhmänä, palveluiden kehittäjänä, tiedontuottajana sekä -välittäjänä, kontaktifoorumina sekä edunvalvojana sateenkaariperheiden lapsille sekä vanhemmille. (Sateenkaariperheet ry). Heidän kauttaan voi tilata myös ilmaisia oppaita, jotka on suunnattu kaikille, jotka kokevat lisätiedon sateenkaariperheistä hyödylliseksi.

Toinen tärkeä tietolähteenne opinnäytetyössä on ollut Seta, joka on valtakunnallinen ihmisoikeusjärjestö, jonka jäsenjärjestönä myös Sateenkaariperheet ry toimii. Setan tavoitteisiin kuuluu kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuden edistäminen. Seta tukee kaikkien yhdenvertaista elämistä riippumatta seksuaalisesta

suuntautumisesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta. Seta tekee nuorisotyötä, koulutustoimintaa sekä tukee jäsenjärjestöjensä toimintaa. (Seta ry.)

Kansainvälisesti sateenkaariperheiden asioita ajaa Euroopan sateenkaariperhejärjestöjen kattojärjestö Nelfa sekä Yhdysvaltalainen sateenkaariperhejärjestö Family Equality Council. Yhteistyöhön on liittynyt yli 50 maata viideltä mantereelta. Kansainvälistä sateenkaariperhepäivää on juhlittu vuodesta 2012 lähtien toukokuun ensimmäisenä sunnuntaina, tätä päivää ideoimassa on ollut mukana Sateenkaariperheet ry yhteistyössä kansainvälisten järjestöjen kanssa. (Sateenkaariperheet ry.)

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

2.1 Aiheen valinta ja aikataulu

Valitsimme aiheemme ”Sateenkaariperheiden kokemuksia varhaiskasvatuksesta Oulun seudulla ja Lapissa”, koska siitä ei ollut aiempaa tutkimustietoa. Tutkimme opinnäytetyöprosessin alussa aiheeseen liittyviä muita opinnäytetöitä sekä tutkimuksia, joita olemme ottaneet tarkasteluun opinnäytetyössämme. Huomasimme, että opinnäytetyöt sijoittuivat pääosin eteläisempään Suomeen ja tutkimustulokset sateenkaariperheistä ovat myös yleisellä tasolla vähäisiä. Tänä vuonna on julkaistu Aarnion, Kallisen, Kylmän, Solantauksen & Rotkrichin (2017) kyselytutkimus koskien sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointia.

Useissa opinnäytetöissä, joita olemme käyneet läpi, esille nousi sama teema, jonka olemme huomanneet omassakin opinnäytetyöprosessissamme; perheiden kanssa työtä tekeville ammattilaisille tulisi tarjota lisää tietoa perheiden monimuotoisuudesta. Opinnäytetyössä ”Sateenkaariperhe varhaiskasvatuksessa, päivähoidon työntekijöiden kokemukset, odotukset ja tietoisuus”, keskeisenä toimivan yhteistyön työkaluna haastateltavat työntekijät kokivat avoimuuden ja työntekijät toivat esille myös sen, että monimuotoisten perheiden kohtaaminen olisi hyvä ottaa osaksi jo opiskeluvaihetta ja tarjota koulutuksia aiheeseen liittyen niille ammattilaisille, jotka kokevat tarvitsevansa lisätietoa. (Kiesiläinen, Tuomela 2014, 21–25).

Jurvelin ja Laukkanen (2007) tuovat opinnäytetyössään esille, että heidän haastattelemansa perheet kokivat päivähoidon henkilökunnan vaikeneman perhemuodoista ja heidän mielestään henkilökunnan tietoisuus monimuotoisuudesta ei ole riittävää. Myös tässä opinnäytetyössä perheet olivat korostaneet avoimuuden merkitystä. Vastaajat olivat myös tuoneet esille sen, että päivähoidon henkilökunta ei puhunut sateenkaariperheiden vanhemmista yhtä luontevasti kuin muista vanhemmista ja osa työntekijöistä vaiken i sateenkaariperheisiin liittyvistä

asioista eivätkä uskalla ottaa heihin liittyviä aiheita puheeksi. (Jurvelin, Laukkanen 2007, 29–30.) Vastaajat kokivat myös, että homoseksuaalisuus ei ole henkilökunnalle selkeä asia, vaan vanhemmat ovat itse joutuneet opastamaan työntekijöitä sateenkaariperheisiin liittyvissä asioissa ja esittelemään perhemallinsa. (Jurvelin, Laukkanen 2007, 32). Mielestämme nämä tulokset puhuvat myös sen puolesta, että tietoisuutta perheiden monimuotoisuudesta tulisi lisätä jo koulutusvaiheessa.

Suomessa sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointia on tutkittu ensimmäistä kertaa vuonna 2016 kyselytutkimuksena, joka kohdistettiin 7-18 vuotiaisiin lapsiin. Tämä tutkimus on opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama ja sen toteutti yhteishankkeena Väestöliitto ja Sateenkaariperheet ry. Tutkimustulokset kertovat, että sateenkaariperheiden lapset kokevat perhekäsityksen laajana ja sateenkaariperheessä eläminen ei nouse heidän puheissaan merkittävästi esille. Tutkimustuloksissa enemmistö lapsista kokee perheensä ”ihan tavallisena” ja tuovat esiin perhe-elämän myönteisiä puolia. Vanhempien yhteys lapsiinsa nähtiin tutkimuksen myötä luottamuksellisempana valtaväestöön verrattaessa. Negatiivisina puolina sateenkaariperheessä elämiseen nähtiin tutkimustuloksissa muiden ikävät kommentit, ympäristön kielteiset asenteet ja kiusatuksi tuleminen. (Sateenkaariperheet ry 2017.)

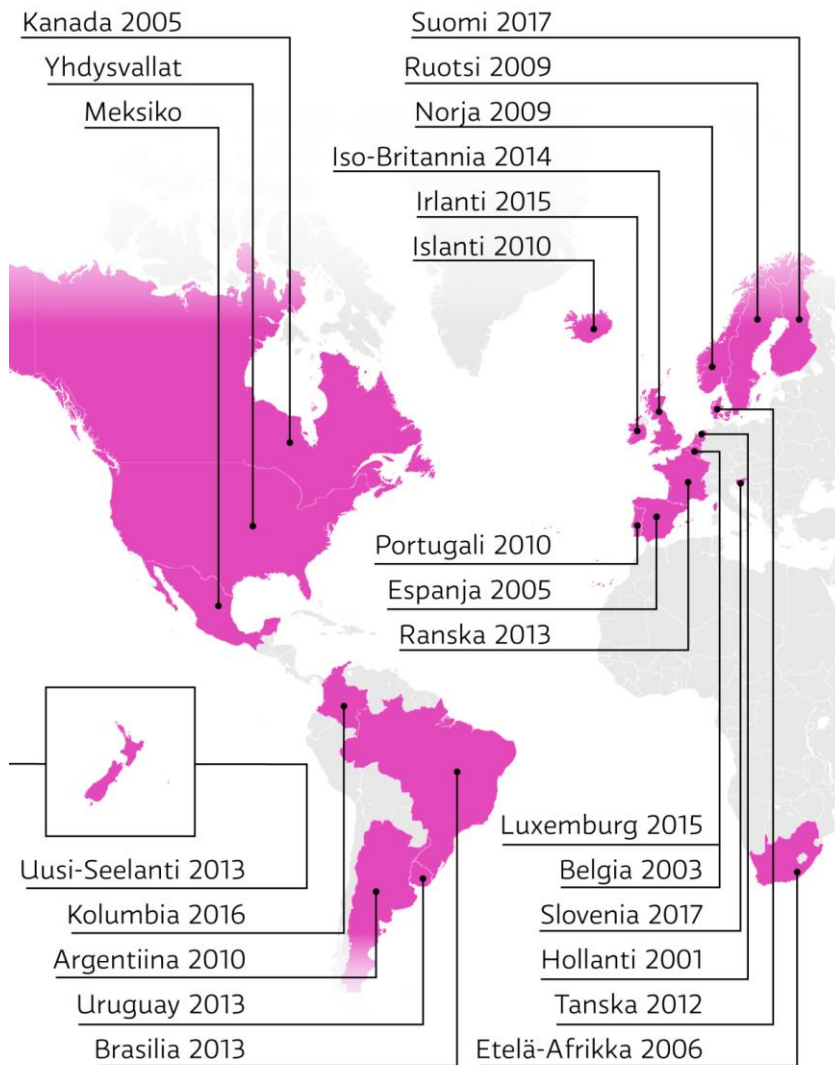
Tutustuimme myös kansainvälisiin tutkimuksiin koskien sateenkaariperheitä ja Kia Aarnio on tehnyt kattavan kirjallisuuskatsauksen sateenkaariperheiden lasten vahvuuksista ja haavoittuvuuksista, jossa hän kertoo, että kansainvälisesti sateenkaariperheiden lasten hyvinvointia on tutkittu yli neljäkymmenen vuoden ajan, mutta suomalaisia sateenkaariperheitä ei ole tutkittu juuri lainkaan. (Aarnio 2014, 1). Kansainväliset tutkimukset sateenkaariperheiden lasten hyvinvoinnista ovat koskeneet heidän psyykkistä hyvinvointiaan, nuoruuteen liittyviä huolia, tyytyväisyyttä elämään sekä lapsen suhdetta vanhempiin ja muihin läheisiin. Yleisimmät tutkimusmenetelmät ovat olleet haastatteluita ja kyselylomakkeita. Kirjallisuuskatsauksessa kerrotaan kolmesta tutkimusryhmästä, jotka ovat tehneet kansainvälistä tutkimusta. Edustavimpana työnä Aarnio viittaa yhdysvaltalaiseen

Wainrightin ja Pattersonin (2004) tekemään kahden vuoden mittaiseen pitkittäistutkimukseen, jossa haastateltiin 12-18-vuotiaita nuoria ja heidän vanhempiaan. Tutkimukseen osallistuneet perheet koostuivat 44 kotitaloudesta, joissa vanhemmina oli kaksi naista ja 44 verrokkeina toimivista kotitalouksista. Toisena tutkimuksena Aarnio mainitsee Nanette Gartrellin ja Henny Bosin (2013) sekä heidän kollegoidensa työryhmän tekemän tutkimuksen, jonka avulla seurattiin naispareja ja heidän esikoisiaan kyselylomakkeiden ja haastattelujen avulla hedelmöityshoitotai raskausvaiheessa, lasten ollessa 2-,5-,10- ja 17-vuotiaita sekä viimeisen keran kun lapset olivat 25-vuotiaita. Kolmantena viitataan Susan Golombokin (2010) ja hänen kollegoidensa johtamaan brittiläiseen pitkittäistutkimukseen. Tässä tutkimuksessa seurattiin 20 sateenkaariperhettä ja verrokkeina toimi 63 heteroseksuaalisten vanhempien muodostamaa perhettä. (Aarnio 2014, 7-8.)

Sateenkaariperheiden lasten kiusaamiskokemuksia on myös kartoitettu kansainvälisesti. Aarnion mukaan hollantilaisessa tutkimuksessa Bos ja Van Balen (2008) tuovat ilmi, että lähes puolet lapsista on kokenut halventavaa kielenkäyttöä ja kiusaamista heidän perhemuotonsa vuoksi. Aarnio kertoo Yhdysvaltalaiseen VanGelderenin ja Gartrellin (2012) tutkimukseen viitaten, että nuoret ovat kokeneet vastaavanlaisia asioita, mutta tutkimuksia vertailtaessa he kokevat enemmän kiusaamista perhemuodon vuoksi kuin hollantilaiset nuoret. Tätä tulosta on selitetty muun muassa sillä, että Hollannin ja Yhdysvaltojen asenneilmapiirit ovat hyvinkin eroavaiset. Aarnio mainitsee myös Ruotsalaisen Gustavsonin ja Schmittin (2011) tekemään tutkimuksen, jossa sateenkaariperheiden 7-18-vuotiaat lapset ja nuoret eivät suoranaisesti puhuneet kiusaamisesta vaan kertoivat, että heidän perhemuotonsa aiheuttaa lähinnä oudoksuntaa ja ihmettelyä. (Aarnio 2014, 23.)

Aarnio on kirjallisuuskatsauksessaan tiivistänyt vuosikymmenten tutkimustiedon siihen tulokseen, että lapsi ei tarvitse hyvinvoinnin takeeksi, ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja oman seksuaalisen suuntautumisensa muodostamiseen vastakkaista sukupuolta olevia vanhempia. Yhtä ideaalia perhemuotoa tai tapaa olla vanhempi ei ole olemassa, vaan kaikissa perheissä on omat vahvuudet sekä haavoittuvuudet. (Aarnio 2014, 36.)

Paula Kuosmanen on tarkastellut parisuhdelain hyväksymisen kansainvälisiä eroja teoksessaan *Sateenkaariperheet, julkiset tilat ja queer-politiikka Suomessa* (2007). Samaa sukupuolta olevien parisuhdelaki hyväksyttiin ensimmäisenä maailmassa Tanskassa vuonna 1989. Muut pohjoismaat hyväksyivät lain Norjassa vuonna 1993, Ruotsissa 1995, Islannissa 1996 ja Suomessa 2002. (Kuosmanen 2007, 2). Tämän tarkastelun myötä voidaan nähdä suuria eroja Pohjoismaiden välillä. Tanskassa parisuhdelaki on hyväksytty jo 80-luvulla, kun puolestaan Suomessa homoseksuaalisuus poistui tautiluokituksesta vasta samalla vuosikymmenellä. Kansainvälisiä eroja voidaan helposti tarkastella myös kuvion 1 avulla. Samaa sukupuolta olevien avioliitto on hyväksytty ensimmäisenä Hollannissa vuonna 2001. Suomessa on tehty vuosikymmenten ajan pitkäjänteistä työtä tasa-arvon ajamisen eteen ja avioliittolain muutos vuonna 2017 olikin Suomessa suuri askel kohti tasa-arvon toteutumista.

Kuvio 1. Suomi liittyy 23 maan joukkoon – Näissä maissa oikeus avioliittoon ei riipu kumppanin sukupuolesta

Avioliittolain muutoksen myötä perheiden monimuotoisuus oli paljon esillä mediassa vuodenvaihteessa 2017 ja tällöin mekin saimme idean opinnäytetyömme aiheeseen. Meidän mielestämme vähemmistöryhmiä koskevista asioista tulisi pystyä keskustelemaan avoimemmin ja enemmän, koska nyky-yhteiskunnassa ei voida pitää perusoletuksena sitä, että kaikki eläisivät niin kutsutussa perinteisessä ydinperheessä, johon kuuluu äiti ja isä. Kuten ylempänä käsittelemisemme opinnäytetöissä ja tutkimuksissakin todettiin, on sateenkaariperheitä koskevia tutkimuksia hyvin vähän ja yleinen tietämys asiasta on vähäistä. Tutustuessamme opinnäytetöihin ja tutkimuksiin kiinnostuimme entistä enemmän aiheesta ja halusimme pyrkiä tuomaan uutta näkökulmaa sateenkaariperheitä koskevan

olemassa olevan tiedon rinnalle sekä lisätä omaa tietämystä aiheesta opinnäytetyön avulla.

Aloitimme opinnäytetyöprosessin syksyllä 2016 tekemällä opinnäytetyösuunnitelman, mutta jouduimme vaihtamaan aihetta meistä riippumattomista syistä. Lopullinen aiheemme päätettiin alkuvuodesta 2017. Keväällä teimme uuden opinnäytetyösuunnitelman, aloitimme teoriaosuuden kirjoittamisen ja rakensimme kyselylomakkeen ensimmäisen version, jota muokkasimme useaan otteeseen saadaksemme aikaan loogisesti etenevän ja selkeän kyselyn. Ensimmäinen lomake oli sähköpostin välityksellä tapahtuva kysely (Liite 2), jonka täyttäminen ei kuitenkaan tapahtunut täysin anonyymisti. Lisäksi kirjoitimme saatekirjeen (Liite 1), jonka liitimme kyselylomakkeen yhteyteen. Tällä menetelmällä saimme vain yhden vastauksen, vaikka kyselypyyntömme tavoitti useita tahoja sateenkaariperheiden Facebook-ryhmissä sekä Sateenkaariperheet ry:n paikallistiimien jäseniä.

Kesän aikana pohdimme sitä, millä keinoin voisimme saada lisää vastauksia opinnäytetyötämme varten, koska useista yrityksistä huolimatta emme saaneet vastauksia kyselyymme sateenkaariperheiltä. Uskomme tämän johtuvan siitä, että vaikka perheet olisivat halunneet jakaa kokemuksiaan, eivät he halunneet tietoomme heidän henkilöllisyyttään sähköpostin kautta. Päätimme yrittää tavoittaa paikallistiimejä puhelimitse, kysyäksemme heiltä neuvoja sekä mielipiteitä opinnäytetyöhömmme liittyen. Emme kuitenkaan löytäneet yhdenkään paikallistiimin yhteyshenkilön puhelinnumeroa. Tässä vaiheessa päätimme kokeilla vielä lähettää kyselylomakkeen sekä saatekirjeen paikallistiimien yhteyshenkilöiden jaettavaksi heidän Facebook-ryhmiinsä. Jaoimme kyselylomaketta myös itse henkilökohtaisella Facebook-sivuillamme sekä sateenkaariperheiden julkisilla Facebook-sivuilla. Nämäkään yritykset eivät tuottaneet lisätulosta.

Elokuussa päädyimme tekemään anonyymin google forms-kyselyn, jonka avulla vastaajat säilyisivät täysin anonyymina. Lähetimme linkin kyselyyn paikallistiimille, jotka jakoivat sen omiin Facebook-ryhmiinsä sekä sähköpostilistoilleen. Tämän lisäksi jaoimme itse linkin kyselyyn sateenkaariperheiden julkisissa Face-

book-ryhmissä. Tämän avulla saimme neljä vastausta. Lopuksi meillä oli yhteensä viisi vastausta. Tämän jälkeen kävimme läpi kyselylomakkeiden vastaukset, analysoimme ne, laadimme opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset sekä jatkoimme opinnäytetyön kirjoitusprosessia. Palautimme opinnäytetyön esiversioon marraskuun alussa. Opinnäytetyön esitettiin seminaaripäivänä joulukuun alussa.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tavoitteenamme on tuoda esiin sateenkaariperheiden vanhempien näkökulmia varhaiskasvatuksesta, sitä millaisia kokemuksia heillä on varhaiskasvatuksesta, mitä toiveita heillä on varhaiskasvatukseen liittyen, miten työntekijät ovat suhtautuneet heihin ja ovatko he saaneet riittävästi tukea vanhemmuuteen. Haluamme myös tuoda yleisesti sateenkaariperheiden olemassaoloa näkyvämmäksi, jotta aihe ei olisi niin vahva tabu, mitä se tuntuu edelleen olevan varsinkin pohjoisemmassa Suomessa.

Uskomme tabumaisuuteen olevan suurimpana syynä puhumattomuuden, paikoittaisen suvaitsemattomuuden ja sen, että sateenkaariperheet pelkäävät mahdollisesti tulewansa tuomituksi, jolloin he eivät tuo juurikaan esille perhemuotoaan. Kia Aarnio Sateenkaariperheet ry:stä mainitsee Ylen haastattelussa, että suvaitsemattomuutta saattaa ilmetä enemmän pienillä paikkakunnilla. Hän mainitsee myös, että suuremmissa kaupungeissa vertaistuen löytäminen on helpompaa ja esimerkiksi Helsingissä lapset näkevät enemmän muitakin perheitä joissa on kaksi äitiä tai kaksi isää, jolloin lapsia voi olla helpompi kasvattaa suvaitsevaisuuteen suuremmalla paikkakunnalla. (Savolainen 2016.)

Sateenkaariperheiden oikeudet ovat olleet puheenaiheena pinnalla Suomessa jo pidemmän aikaa, joten koemme aiheemme olevan yhteiskunnallisesti merkittävä. Sen lisäksi, että me opinnäytetyön tekijöinä -sekä mahdollisesti varhaiskasvatuksen työntekijät- voimme saada uutta näkökulmaa työhön, toivomme, että mahdollisesti myös sateenkaariperheet saavat opinnäytetyömme kautta ääntään kuuluviin. Vaikka sateenkaariperhe onkin yksi perhemuoto muiden joukossa, eivätkä

he pääsääntöisesti odota varhaiskasvatuksen ammattilaisilta erityiskohtelua, tulee vähemmistöryhmien saada mielestämme ääntään kuuluviin ennakkoluulojen vähentämiseksi.

Tutkimuskysymys rajaa tutkimuksesta sitä, mitä sen avulla halutaan tietää. (Pohjola 2007, 19). Tutkimuskysymykset kulkevat tutkimuksen mukana koko matkan ajan eräänlaisena punaisena lankana, joka rajaa raamit tutkimukselle. Opinnäytetyöprosessin edetessä olemme rajanneet kaksi tutkimuskysymystä, joille haimme vastauksia kyselylomakkeen tuomien tulosten ja hankkimamme teoriatiedon avulla.

Opinnäytetyömme keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

Millaisia kokemuksia sateenkaariperheillä on varhaiskasvatuksesta?

Onko varhaiskasvatuksen ammattilaisten tieto perheiden monimuotoisuudesta riittävää ja miten sitä voisi lisätä?

2.3 Aineiston keruu ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme on toteutettu kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Tässä tutkimustyyppissä kiedotaan yhteen aineiston keruu sekä sen käsittely ja sillä voidaan haluta tuoda kuuluville tutkimuksen kohteen, esimerkiksi vähemmistöryhmien ääni. Kvalitatiivinen tutkimus voi antaa kosketuspintaa ja näkökulmaa useille eri ihmisryhmille, vaikka aihe ei suoranaisesti heitä koskettaisikaan. (Hakala 2015, 20–22.)

Laadullinen tutkimusote soveltuu opinnäytetyöhömmme, koska haluamme tuoda esille omia sekä kyselylomakkeeseen vastanneiden henkilöiden näkökulmia aiheesta. Työssämme laadullinen tutkimusote näkyy siten, että olemme pyrkineet kattavaan aineiston analysointiin ja pohdintaan koskien sateenkaariperheitä ja varhaiskasvatusta.

Kirjallisuuteen olemme tutustuneet jo tutkimussuunnitelmavaiheessa ja olemme pyrkinet tekemään muistiinpanoja teoksista, joita voimme hyödyntää teoriaosuudessamme. Muistinpanot ovat hyvä tapa kerätä omien ajatusten sekä teoriapohjan dialogisuutta. Opinnäytetyön teoriaosuus ei saa olla kaksijakoinen, jolloin oma ajattelu sekä teoriapohja ovat täysin irrallaan toisistaan. Vaikka lähdemerkinnät tulevat olla selkeästi näkyvillä, tulisi viitattavien lähteiden kanssa käydä toimivaa vuoropuhelua. Tällöin teksti saa elävyyttä sekä mahdollisesti herättää uusia näkökulmia.

Pohdimme opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa paljon sitä, toteutammeko saateenperheiden kohtaamisen haastattelun muodossa kasvotusten vai kyselynä internetin välityksellä. Päädyimme internetin välityksellä tehtävään kyselyyn, koska ajattelimme, että sen avulla voisimme saada enemmän osallistujia ja näin ollen kattavaa materiaalia opinnäytetyötä varten. Viime vuosikymmenten aikana verkkokyselyiden vastausprosentti on kasvanut johtuen muun muassa siitä, että niihin on yleisesti ottaen nopeaa ja vaivatonta vastata eikä niistä koidu taloudellisia kuluja vastaajalle tai kyselyn tekijälle. (Valli & Perkkilä 2015, 109).

Verkkokyselyä tehdessä tulee huomioida se, onko tämä tiedonkeruumenetelmä oikea kyseessä olevalle ryhmälle. Tutkijan tulee pitää mielessä se, kenelle kysely tehdään, rakentaa kysely kohderyhmälle sopivaksi ja pohtia, miten kohderyhmä saavutetaan. Kun kyselyllä haetaan mielipidettä johonkin asiaan, tulee tutkijan huomioida se, että ihmiset tarkastelevat asioita eri näkökulmista. Tämän vuoksi kysymysten sanamuoto tulee olla tarkoin harkittu. (Valli & Perkkilä 2015, 109–112.) Mielestämme tiedonkeruumenetelmä valintamme on ollut oikea. Usein arkaluontoiset tai henkilökohtaiseen elämään liittyvät asiat ovat mielekkäämpiä ja kaa anonymisti kuin kasvokkain täysin vieraille ihmisille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivät esimerkiksi vähemmistöryhmät kokisi oikeuksiaan ja tasa-arvo-asioita tärkeiksi, vaan haluavat mahdollisesti vain säilyä täysin anonymiminä kokemuksia jakaessaan henkilökohtaisista syistä.

Kyselylomake on osa lomaketutkimusprosessia. Lomaketutkimusprosessi on yleinen ja luotettavaksi todettu tapa tutkia uusia asioita. On tärkeää huomioida,

että kysymykset ovat vastaajille helposti ymmärrettäviä, ne koskevat kaikkia vastaajia ja vastaajilla on kysymyksiin vaadittava tieto. Mikäli vastaaja ei ymmärrä kysymyksiä, tai ne ovat liian monimutkaisia, hänellä todennäköisesti loppuu mielenkiinto kyselyyn nopeasti. Kysymysten tulisi myös edetä loogisesti, jotta lomake säilyy ehyenä kokonaisuutena. (Ahola 2007, 56–61.) Käytimme kyselylomakkeessa sekä avokysymyksiä, että suljettuja kysymyksiä. Avokysymykseen vastaaja voi vapaamuotoisesti kirjoittaa vastauksensa, mutta suljetussa kysymyksessä vastaajalle on laadittu vastausehdotukset valmiiksi, joista hän valitsee oman vastauksensa.

Lomaketutkimusprosessin keskeisimmät vaiheet ovat tutkimuksen rajaaminen tutkimuskysymysten avulla, tarvittavan aineiston kartoittaminen tutkimuskysymykseen vastaamiseksi, aineiston keruu tutkimusta varten ja aineiston analyysi ja tutkimuskysymyksiin vastaaminen aineiston avulla. Tutkijan tulee varmistua siitä, että ovatko hänen tutkimuskysymyksensä sellaisia joihin voidaan saada vastaukset tutkimuksen tuottamaa aineistoa käyttäen. (Ahola 2007, 48.)

Perusjoukkoon kuuluvat ne henkilöt joita tutkimuskysymys koskee ja otantaan ne, jotka ovat osallistuneet tutkimukseen. Otannasta saadut tulokset koskevat vain otantaa itseään ja tutkimuksen analyysin tulisi kietoutua koko perusjoukkoon. Tutkijan on otettava huomioon myös mahdollinen vastauskato. Suomalaisissa haastatteluissa tämä on yleensä noin 15–30 prosenttia, kyselytutkimuksissa hie- man suurempi. Mikäli otanta on huomattavasti pienempi perusjoukkoon verratta- essa, on tutkijan otettava tämä huomioon analyysissaan. (Ahola 2007, 55–56.) Perusjoukko opinnäytetyössämme on sateenkaariperheet Lapissa ja Oulun seu- dulla, otantaan kuuluu ne tulokset, jotka olemme saaneet kyselylomakkeen avulla. Perusjoukkoa ei kuitenkaan ole rajattu esimerkiksi sukupuolen tai sen pe- rusteella onko lapsi tällä hetkellä varhaiskasvatuksen piirissä. Koska tutkimuk- semme otanta on jäänyt pieneksi mittasuhteissa sateenkaariperheiden oletettuun määrään, emme oleta opinnäytetyön tulosten koskevan koko Lapin ja Oulun seu- dun sateenkaariperheitä. Sateenkaariperheiden tarkkaa määrää ei voida tietää, koska ne ovat lähes näkymättömiä niin lainsäädännössä, tilastoissa kuin lasten- kulttuurissakin. (Sateenkaariperheet ry).

2.4 Analyysi

Laadullisen aineiston analysointi on käytännössä aineiston uudelleen lukemista, tekstien pohtimista, vertailua, tulkitsemista ja niihin liittyvää teoretisointia. Aineiston luokittelun, vertailun ja tulkinnan tueksi käytetään memojen eli muistiinpanojen tekemistä sekä koodaamista, jolla saadaan aineistoon selkeyttä merkitsemällä koodeilla ne kohdat, joissa puhutaan samasta asiasta. (Rantala 2015,110.) Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta asiasta. Analyysissä aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon ja tarkoituksena on, että hajanaisestä aineistosta luodaan selkeä ja yhtenäinen kokonaisuus. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päätättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto ensin pilkotaan osiin, jonka jälkeen se käsitellään ja kootaan uusiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2004.)

Analyysimenetelmämme toimii aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tekeminen on jaettu kolmeen osaan:

- 1) Redusointi, eli aineiston pelkistäminen. Tässä vaiheessa aineisto tiivistetään ja pilkotaan osiin.
- 2) Kluserointi, eli ryhmittely. Koodattu aineisto käydään läpi ja etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia ja ryhmitellään ne.
- 3) Abstrahointi, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto sekä sen perusteella muodostetaan teoreettinen käsitteistö. (Tuomijärvi & Sarajärvi 2004.)

Aineiston keruun jälkeen aloimme purkamaan saamiamme vastauksia. Toteutimme kyselyn verkon välityksellä, jonka vuoksi meidän ei tarvinnut erikseen kirjoittaa vastauksia uudelleen tai litteroida niitä, koska ne olivat valmiiksi sähköisessä muodossa ja siinä muodossa missä vastaaja on sen itse kirjoittanut. Tässä tavassa positiivista on se, että aineiston syöttö- ja litterointivaiheessa tapahtuneet lyöntivirheet jäävät pois, jolloin aineisto on entistä luotettavampi. (Valli & Perkkilä 2015, 110). Käyttämämme kyselymenetelmä google forms teki automaattisesti

kysymyksistä ja vastauksista loogisen yhteenvedon, josta aloimme tulkitsemaan vastauksia. Vastauksia tarkasteltiin tutkimuskysymysten näkökulmasta. (Kananen 2014, 100). Tämän jälkeen aloitimme aineiston redusoinnin, jossa pelkistimme aineiston siten, että analysointi keskittyy tutkimuskysymykseen vastaamiseen. Sen jälkeen kluseroimme aineiston eli jaoin vastauksen omiin ryhmiinsä, jossa samaa mieltä olevat vastaukset sijoituivat yhteen ryhmään, joka selkeytti opinnäytetyön tulosten tulkitsemista. Lopuksi abstrahoiimme aineiston erottelemalla tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon ja teimme lopulliset johtopäätökset.

Päätimme analysointivaiheessa tekstin selkeyttämiseksi ja anonymisuojan takaamiseksi käyttämään vastaajista pseudonyymeja eli salanimiä V1, V2, V3, V4 JA V5. Pseudonyymeja käyttämällä lukijalla on helpompi hahmottaa mitä kukin vastaaja on vastannut, silloin kun vastaajien nimet ovat salattuina.

2.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusneuvottelukunta määrittelee eettiset periaatteet, jotka voidaan jakaa kolmeen osaan tutkittavien itsemääräämisoikeuteen, vahingoittamisen välttämiseen ja yksityisyyden tietosuojaan. Vastaajille täytyy kertoa riittävästi tietoa mihin ja miten tutkimustuloksia tullaan käyttämään. Lisäksi tutkimuksen tiedotteessa tulisi olla tutkijan yhteistiedot, aihe, aineistonkeruun toteutustapa ja ajankulku, aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014.)

Tutkimusta tehdessä täytyy huomioida tutkittavan henkilön henkisten haittojen välttäminen. Tutkijan tulee huolehtia, että tutkimuksesta ei tule henkisiä haittoja tutkittavalle. Lisäksi tulee suhtautua kunnioittavasti ja vastaajien ihmisarvoaan kunnioittaen. Tutkimus tulee tehdä yksityisyyttä ja tietosuojaa koskevia eettisiä periaatteita noudattaen. Luottamuksellisten tietojen käsittelyssä ja säilyttämisessä tulee olla riittävän huolellinen, jotta tutkittavalle ei tule minkäänlaisia sosiaalisia, taloudellisia tai henkisiä haittoja. Vaitiolovelvollisuuden noudattamisessa

on oltava erityisen huolellinen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014.) Haluamme suojella kyselyyn vastaavia ihmisiä fyysiseltä, henkisesti, sosiaaliselta, kulttuuriselta ja taloudellisilta haittavaikutuksilta koko opinnäytetyöprosessin ajan ja sen jälkeen. Tärkeää on saada meidän kanssamme yhteistyötä tekevien ihmisten luottamus ja heille tieto siitä, että käsittelemme opinnäytetyössä ainoastaan niitä asioita mihin meillä on lupa.

Koska kyselylomake kohdistetaan ihmisille, jotka ovat kiinnostuneet antamaan oman mielipiteensä aiheesta ja haluavat osallistua tutkimukseen, olemme alusta asti huomioineet sen, että osallistujat tietävät heidän henkilöllisyytensä säilyvän anonyyminä. Ensimmäisen kyselylomakkeemme version saatekirjeessä, sekä google forms-tiedoston saatesanoissa olemme tuoneet selkeästi ilmi sen, että kaikki tieto käsitellään opinnäytetyössä anonyymisti ja kaikki materiaali hävitetään tiedon keruun jälkeen. Tämä luo luottamusta osallistujan ja tutkijan välille, jotta osallistuja tietää, että hänen panostaan arvostetaan. Käytämme kyselylomaketta tiedonkeruun lähteenä, joten kysymyksiin on täytynyt kiinnittää huomiota, jotta ne ovat selkeitä, kunnioittavat osallistujien yksilöllisyyttä ja tuovat vastauksia tutkittavaan aiheeseen.

Yksityisyyden suoja on perustuslailla suojattu oikeus ja näin ollen tärkeä periaate tutkimuseettisesti. Tietosuoja on tutkimuksenaineistojen keruun, käsittelyn ja tulosten julkaisemisen kannalta tärkeä suoja. Yksityisyyden suojaa koskevat tutkimusperiaatteet jaetaan tutkimusaineiston suojaamiseen ja luottamuksellisuuteen, tutkimusaineiston säilyttämiseen tai hävittämiseen ja tutkimustuloksiin. Tutkimusaineiston suojaaminen tulee suunnitella tarkasti, tutkittavien yksityisyyden suojaa ei tule vaarantaa huolimattomuudella. Tutkijan tulee tehdä päätös missä aineistot säilytetään, missä vaiheessa tarpeettomat tiedot hävitetään ja miten säilyttäminen ja arkistointi toteutetaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2014.)

Opinnäytetyö pohjautuu tutkimussuunnitelmalle, jonka laadimme ja jota käytämme opinnäytetyömme pohjana. Tiedostamme, että opinnäytetyössä käsitte-

lemme arkaluontoisia asioita, jonka vuoksi yksityisyyden suojaaminen on erityisen tärkeää. Kyselyyn vastaaville henkilöille ei tule koitua minkäänlaista haittaa opinnäytetyöstämme, koska tarkoituksena on lisätä tietoutta aiheestamme.

Eettisyys on ollut keskeinen osa opinnäytetyöprosessiamme kyselylomakkeiden kautta. Meidän on tullut kiinnittää huomiota eettisyyteen sekä luotettavuuteen kysymyksiä rakentaessa ja ollessamme vuorovaikutuksessa yhteyshenkilöiden kanssa. Vaikka vuorovaikutus ei tapahdu opinnäytetyössämme kasvokkain, tulee kyselylomakkeen kysymysten olla selkeitä, ne eivät saa olla liian pitkiä tai sisältää vaikeaa terminologiaa, sillä luetun ymmärtäminen on hyvin yksilöllinen prosessi. Olemme kiinnittäneet tähän asiaan erityistä huomiota kyselylomaketta tehdessämme ja muokkasimme lomaketta useaan otteeseen, jotta saimme siitä lopulta selkeän ja yhteneväisen kokonaisuuden, jonka sisältö on relevantti teoria-osuutemme nähden.

Eettisyyttä olemme pohtineet opinnäytetyöprosessimme myös siltä kannalta, ketä varten ja miksi opinnäytetyö tehdään. Opinnäytetyömme tutkii ajankohtaisia asioita, joten toivomme, että onnistumme nostamaan yhteiskunnallisesti tärkeän asian esille ja mahdollisesti auttamaan ammattilaisia työssään tutkimuksemme avulla. Yhteiskunnallisesti ajankohtaisten asioiden tutkiminen on hyödyllistä sekä tutkijan, että lukijan kannalta. Tutkija sekä lukija voi tutkimuksen avulla löytää uutta näkökulmaa kenttätööhön ja erilaisiin ihmisryhmiin suhtautumiseen.

Kunnioitamme opinnäytetyössämme yksityisihmisten kertomuksia omasta elämästään ja olemme selkeästi informoineet opinnäytetyön tarkoituksen, tavoitteen sekä sen, miten käytämme kyselylomakkeiden tuloksia opinnäytetyössä. Olemme, että kykenemme lukemaan kirjallisuutta kriittisesti ja pyrimme olemaan kriittinen myös omaa ajatteluaamme ja tuottamaamme tekstiä kohtaan. Kiinnitämme erityistä huomiota lähdemerkintöihin viitatessa muiden teksteihin ja pyrimme vuorovaikutukselliseen keskusteluun omien ajatusten, teoriapohjan ja haastattelutulosten kanssa.

Lähteet ja liitteet tulee merkitä selvästi, joten lukijalle on selvää, kenen teksteihin opinnäytetyön tekijä viittaa työssään. Olemme ottaneet periaatteeksemme merkitä lähteet alusta alkaen oikein, jotta mitään ei unohdu merkitä myöhemmässä vaiheessa esimerkiksi lähdeluetteloon tai lähdemerkinnät tekstissä olisivat epäselviä. Viitattu teksti ei saa muokkaantua irralliseksi sen alkuperäisestä tarkoituksesta, koska tällöin tekstin sanoma voi muuttua suurestikin. Lukijan tulee kyetä käsittelemään tietoa, jota hän lukee, pohtia sekä analysoida sen tarkoitusta. Olemme opinnäytetyöprosessissamme ottaneet ohjenuoraksi sen, että pyrimme sisäistämään luetun tiedon erittäin hyvin, ennen kuin päädymme viittaamaan siihen tekstissä. Tällöin vältämme tulkinnanvaraisuuden ja lähteen väärinkäytön.

3 SATEENKAARIPERHEET JA VARHAISKASVATUKSEN NÄKÖKULMA

3.1 Monimuotoiset sateenkaariperheet

Sateenkaariperheitä olemme käsitelleet opinnäytetyössämme tarkastellen moninaisuuden peruskäsitteitä, joiden kautta voidaan huomata, kuinka useita erilaisia perheitä ympärillemme mahtuu. Olemme ottaneet huomioon myös yleisen suomalaisen perhekäsityksen, joka on muuttunut vuosikymmenien saatossa kirjavasti. Lisäksi olemme tarkastelleet sateenkaariperheiden asemaa, tutkimusta ja tilastointia Suomessa.

Jokaisella ihmisellä on oikeus itse määritellä identiteettinsä sekä seksuaalisen suuntautumisensa. Seta on koonnut sivuilleen kattavan sanaston koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. Olemme koonneet Setan sanaston avulla tietoa perheiden ja perhesuhteiden moninaisuudesta. Tätä sanastoa hyödyntäen olemme keränneet myös kuvioon 2 havainnollistavan kokoomataulukon erilaisista perhetyypeistä.

Sateenkaariperheitä ovat sellaiset lapsiperheet, joissa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluu esimerkiksi lesbot, homoseksuaalit, biseksuaalit, transsukupuoliset ja intersukupuoliset. Lesbo tarkoittaa naista, joka on homoseksuaalinen, homoseksuaalisuus tarkoittaa sitä, että ihminen kokee vetoa samaa sukupuolta olevia ihmisiä kohtaan, transsukupuolisen henkilön kokemus omasta sukupuolestaan ei vastaa hänen syntymässä määriteltyä sukupuolta ja intersukupuolisuus-käsite tarkoittaa sitä, että henkilön keholliset, anatomiset tai muut sukupuolen tunnusmerkit eivät yksiselitteisesti ole naiselle tai miehelle tyypillisiä. (Seta ry 2016.)

Vanhemmuuskumppanuus tarkoittaa sellaista perhemuotoa, jossa ihmiset jakavat lastensa vanhemmuuden olematta parisuhteessa. Adoptio kuuluu myös per-

heiden monimuotoisuuteen. Perheen sisäisessä adoptiossa sosiaalinen vanhempi adoptoi kumppaninsa biologisen lapsen. Tämä vaatii kuitenkin rekisteröidyn parisuhteen tai avioliiton. Ulkoinen adoptio tarkoittaa sitä, että lapsi adoptoidaan perheen ulkopuolelta, mutta Suomessa tämä ei ole ollut mahdollista samaa sukupuolta oleville pareille, jotka ovat rekisteröidyssä parisuhteessa. (Seta ry 2016.)

Avioliittolain muutoksen voimaantulon myötä perheen ulkopuolinen adoptio tulee kuitenkin olemaan mahdollista myös sateenkaariperheille. Kuten muutkin parit, voivat myös samaa sukupuolta olevat avioparit hakeutua adoptioneuvontaan, jossa adoption edellytykset selvitetään. Setan kotisivuilla kuitenkin mainitaan, että tarkasteltaessa esimerkiksi muita Pohjoismaita, voidaan olettaa, että samaa sukupuolta olevien avioparien perheisiin tullaan sijoittamaan adoptiolapsia hyvin harvoin. Kyse tässä on syrjivästä sijoituspäätöksestä, vaikka lapsi pitäisi sijoittaa perheeseen, jotka voivat vastata hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa vanhempien perhemuodosta huolimatta. (Seta ry 2017.)

Apilaperhe tarkoittaa perhettä, jossa esimerkiksi naispari ja mies tai miespari sekä naispari muodostavat yhdessä perheen. Apilaperheille tyypillistä on se, että kaikki vanhemmat ovat lapsen tai lasten sosiaalisia vanhempia, mutta lainsäädännön vuoksi vain kaksi heistä voi olla juridisesti vanhempia. Polyamoria puolestaan tarkoittaa monisuhteisuutta, jolloin kaikkien suhteen osapuolien välillä vallitsee yhteisymmärrys romanttisiin ja/tai intiimeihin ja seksuaalisiin suhteisiin, joissa osapuolina on enemmän kuin kaksi ihmistä. (Seta 2016 ry.)

Rekisteröity parisuhde on ollut mahdollista Suomessa vuodesta 2002 lähtien ja rekisteröinti on antanut samaa sukupuolta oleville pareille juridisen aseman ja se on ollut heidän mahdollisuutensa virallistaa parisuhde. Rekisteröity parisuhde ei kuitenkaan anna oikeutta ulkoiseen adoptioon tai yhteiseen sukunimeen ilman nimimuutosta. Suomessa on kuitenkin tehty avioliittolakiin muutos 1.3.2017, jonka jälkeen parisuhdeita ei enää rekisteröidä, vaan kaikki henkilöt saavat solmia avioliiton sukupuoleen katsomatta. (Seta ry 2016.)

Taulukko 1. Perhe-esittely

Perhetyyppi	Perhetyypin kuvaus
Sateenkaariperhe	Perhe, jossa yksi tai useampi vanhempi kuuluuseksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön
Perheen sisäinen adoptio	Perheen sosiaalinen vanhempi adoptoi kumppaninsa biologisen lapsen
Ulkoinen adoptio	Lapsi on adoptoitu perheen ulkopuolelta
Apilaperhe	Naisparin ja miehen, miesparin ja naisen tai miesparin ja naisparin muodostama perhe
Polyamorinen perhe	Monisuhteinen perhe, johon kuuluu enemmän kuin kaksi ihmistä
Vanhemmuuskumppanuus	Ihmiset jakavat lapsen vanhemmuuden olematta parisuhteessa

Suomessa on tehty vuonna 2006 sateenkaariperhekysely, johon vastasi 178 sateenkaariperhettä. Vastausten mukaan puolet vanhemmista eli ydinperheessä, parisuhteensa oli rekisteröinyt 46%, 14% eli uusperheessä, 9% monen kotitalouden moniapilaperheissä, 8% trans-vanhempien perheissä, 6% itsellisten äitien ja isien perheissä, 3% etävanhempina, 0.5% sijaisvanhempina ja 8% perheessä, jonka muotoa ei voitu yksiselitteisesti määritellä parisuhteen, seksuaalisen identiteetin ja asumismuodon perusteella. (Kuosmanen 2007,10) Tämän tutkimuksen myötä voidaan konkreettisesti huomata perheiden monimuotoisuuden kirjo.

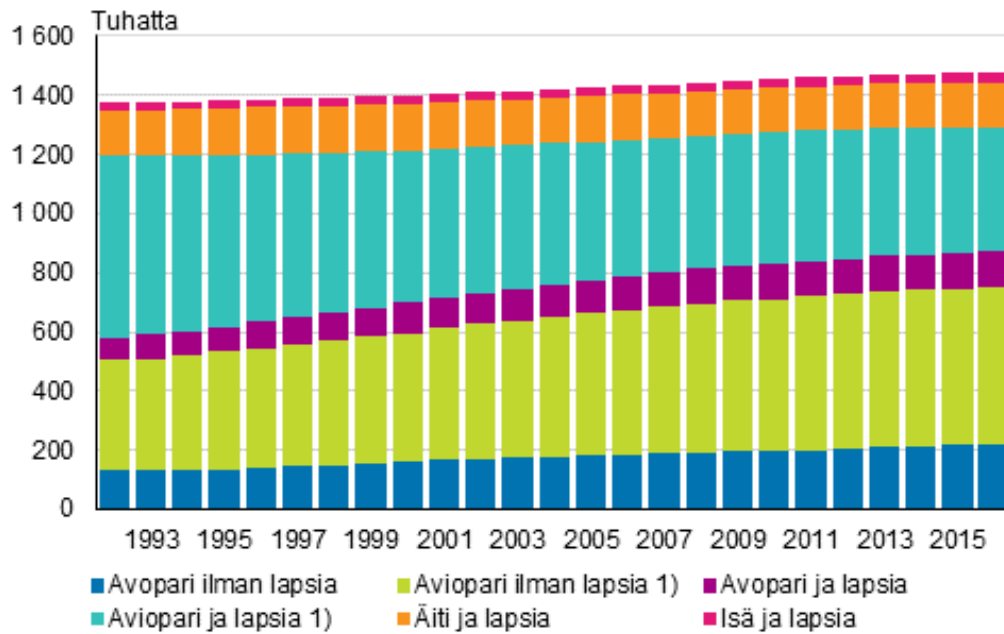
3.2 Perhekäsitys

Tilastokeskus määrittelee perheen avio- tai avoliitossa oleviksi tai parisuhteensa rekisteröineeksi henkilöiksi ja heidän lapsikseen, jommaksikummaksi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot ja parisuhteen rekisteröineiksi henkilöiksi, joilla ei ole lapsia. Lapsiperhe määritellään sellaiseksi perheeksi, johon kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. (Tilastokeskus 2017.)

2000-lukua voidaan tarkastella avoimuuden ja globalisaation aikakautena. Suomen liittyessä Eurooppaan vuonna 1995, vaikutti uudet virtaukset myös perhelämään. Aikaisempina vuosikymmeninä suomalainen perhe on nähty hyvin sukkukeskeisenä yhteisönä, jolloin lähiperheeseen kuului ydinperheen lisäksi esimerkiksi isovanhemmat sekä sedät ja tädit. Yhteisöllisyys on kuitenkin kadonnut pikkuhiljaa suomalaisesta perhekäsityksestä. Sukuperheet alkoivat hävitä 1990-luvun jälkeen ja perhe alkoi eriytyä muusta suvusta saaden itselleen toimintavapautta. (Keurulainen 2014, 33–34.)

Vielä 1950-luvulla perhetyypeiksi määriteltiin vain avioparit ja yksinhuoltajaperheet. Vuonna 1970 tähän lisättiin myös avoparit. Rekisteröidystä parisuhteesta puolestaan tuli virallinen perhetyyppi vasta 2002, kun laki parisuhteen rekisteröinnistä astui voimaan. Suomalainen perhekäsitys on muuttanut valtavasti muotoaan viimeisien vuosikymmenten aikana. Perhekäsityksen muuttumiseen on perhetyyppien lisäksi vaikuttanut se, että lapsiperhettä ei pidetä enää oletusarvona. Muita perhekäsityksen monipuolistumiseen vaikuttavia tekijöitä on ollut kansainvälistyminen, monikulttuurisuuden lisääntyminen, avioerojen määrän kasvu 1990-luvulla sekä sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen. (Keurulainen 2014, 36–40.)

Kun laki rekisteröidystä parisuhteesta astui voimaan, perheen on voinut perustaa myös kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä. Vuodesta 2007 lähtien hedelmöityshoidot ovat olleet mahdollisia lesbopareille tai yksittäiselle naiselle. (Keurulainen 2014, 57.)

Kuvio 2. Perheet tyypeittäin 1992–2016

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 Suomessa oli 1 476 000 perhettä. Perheiden keskipakko on ollut vuonna 1990 kolme henkilöä, kun taas vuonna 2016 perheiden keskipakko oli 2,8. Perheet tyypeittäin-kuviosta voidaan huomata, että avioparien, joilla on yhteisiä lapsia, määrä on vähentynyt. Kuten myös avopari-perheiden, joissa ei ole yhteisiä lapsia. Muut perhetypit ovat puolestaan kasvaneet sen verran, että perheiden määrä on kasvanut hieman kokonaisuudessaan. Lapsiperheiden määrä on laskenut ja tämän katsotaan johtuvan siitä, että ikäluokat, jotka täysi-ikäistyvät, ovat suurempia kuin uudet ikäluokat. (Tilastokeskus 2017.)

3.3 Sateenkaariperheet Suomessa

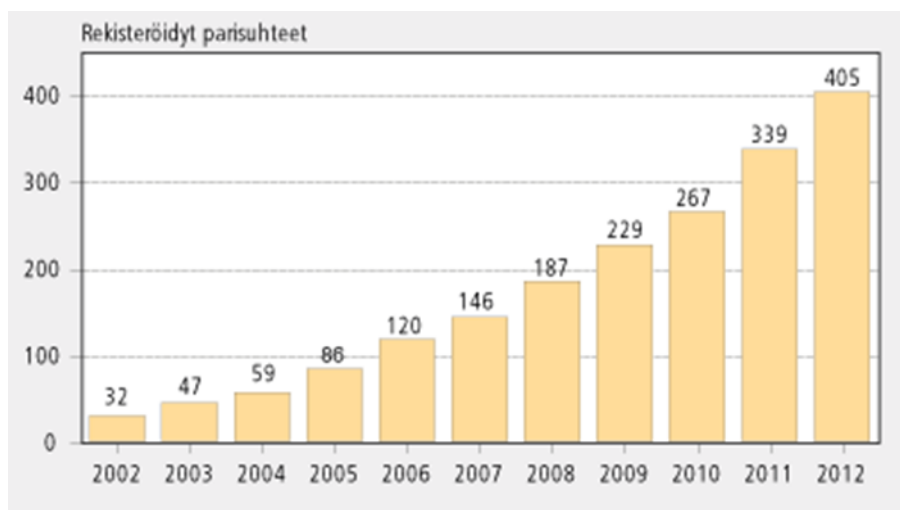
Sateenkaariperhe terminä on vakiintunut suomen kieleen viimeistään vuonna 1996, kun Suomeen perustettiin Sateenkaariperheet ry. Termillä halutaan tuoda esiin perheiden moninaista kirjoa. Jämsän teoksessa sateenkaariperheillä tarkoitetaan kaikkia homojen, lesbojen, bi- ja transihmisten lapsiperheitä, jotka kuuluvat sukupuolivähemmistöön. Kuitenkaan kaikki perheet eivät koe olevansa sateenkaariperheitä tai ole tullut ajatelleeksi olevansa sateenkaariperheitä. (Jämsä 2008, 26–27.)

Yhdistävänä tekijänä sateenkaariperheiden keskuudessa voidaan katsoa olevan perheen perustamisen tarkka suunnittelu ja voimakas sitoutuminen lapseen ja hänen elämäänsä. Sateenkaariperheiden lapsiin ei tutkimusten mukaan koeta kohdistuvan mitään erityisiä uhkia suoranaisesti sateenkaariperheellisyyteen liittyen. Ongelmat perheen sisällä voivat olla täysin yhtä monisyisiä kuin heteroparin perheessäkin. Tutkimukset osoittavat, että sateenkaariperheiden vanhemmat ovat yhtä kiinnostuneita lapsestaan, muodostavat kiintymyssuhteen ja viettävät lapsensa kanssa aikaa samalla tavoin kuin heteroseksuaaliset vanhemmatkin. Tutkimukset eivät ole löytäneet minkäänlaisia eroavaisuuksia sateenkaariperheiden ja heteroparin lapsien välillä esimerkiksi sosiaalisiin kykyihin, seksuaaliseen suuntautumiseen tai älykkyyteen liittyen. (Jämsä 2009, 138–139.)

Tilastollista tietoa sateenkaariperheistä on vähän. On arvioitu, että väestöstä noin 5-15 prosenttia kuuluvat seksuaalivähemmistöön. Seksuaalivähemmistöön lukeutuvat homot, lesbot sekä biseksuaalit. Sateenkaariperheiksi puolestaan lukeutuvat sellaiset perheet tai perhettä suunnittelevat parit, joissa ainakin yksi vanhemmista kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Sateenkaariperheiden lapset syntyvät puolisojen edellisistä suhteista tai hedelmöityshoitojen tai koti-inseminaation eli keinohedelmöityksen avulla. Tämänhetkiset tilastot antavat osviittaa vain rekisteröityneiden parisuhteiden muodostamista sateenkaariperheistä. (Tilastokeskus 2013.) Näiden tilastojen ulkopuolelle jäävät rekisteröimättömässä parisuhteessa elävien parien, heteroparin muotoisen bi- ja trans-vanhempien perheet sekä itsellisten, etävanhempien ja lähes kaikki homo- ja bi-miesten perheet. (Jämsä 2009, 142).

Setan Sateenkaariperhetyön projekti keräsi yhteistyössä Helsingin yliopiston Kristiina-instituutin tutkija Paula Kuosmasen kanssa laajan kyselyn sateenkaariperheiden kokemuksista sosiaali- ja terveyspalveluissa, kouluissa ja yhteiskunnallisesta asemasta vuonna 2006. Tutkimuksesta selvisi, että sateenkaariperheet ovat pääosin tyytyväisiä saamaansa palveluun, yleinen kokemus kuitenkin oli, että perheisiin suhtaudutaan hieman liiankin hienovaraisesti. Vastaajat olivat nostaneet esiin myös sen, että ammattilaiset olettavat asioita heistä, koska eivät mitä

luultavammin uskalla kysyä asioista suoraan. Eniten kritiikkiä sateenkaariperheiden kokemusten mukaan sai perheneuvonta sekä lastenvalvojan palvelut. (Jämsä 2009, 139–140.) Olemme huomanneet omassakin opinnäytetyöprosessissamme, että sateenkaariperheet kokevat, ammattilaisten oletettavan perheisiin liittyviä asioita, mieluummin kuin kysyvät suoraan. Pohdimme, mistä tämä ilmiö voisi johtua. Uskomme, että osasyyn tähän on niin kutsuttu ”suomalainen mentaliteetti”. Kulttuuriimme kuuluu yleistysty, että ei kysytä muiden asioista, mikäli se tuntuu itselle henkilökohtaisesti utelulta. Ammattilaisten tulisi kuitenkin kyetä ammatillisuuden rajoissa käymään keskustelua kaikenlaisten perheiden kanssa, jolloin tilanteesta riippuen voidaan joutua kysymään henkilökohtaiseltakin tuntuvia kysymyksiä.

Kuvio 3. Rekisteröidyt parisuhteet Suomessa

2012 Suomessa on tilastoitu olevan 578 400 lapsiperhettä, joista noin 400 on sateenkaariperheitä. Kuviosta 3 voidaan huomata, että rekisteröityjen parisuhteiden perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia, ovat lisääntyneet 2000-luvulla. Suomessa on kuitenkin useita tilaston ulkopuolellakin eläviä sateenkaariperheitä. Sateenkaariperheet sijoittuvat useihin erilaisiin luokkiin. Perhemuotoa voidaan tilastollisesti tarkastella luokkana ”äiti ja lapsia” tai ”isä ja lapsia”, vaikka vanhempi eläisikin samassa kotitaloudessa samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Tämä luokittelu johtuu siitä, että Suomessa ei ole ollut virallisesti kahden naisen tai kahden miehen muodostamaa avioliittoa. Muita sateenkaariperheiden luokkia

on esimerkiksi ”aviopari ja lapsia” tai ”avopari ja lapsia”. Tässä luokittelussa kyseessä voi olla vanhemman aikaisempi liitto tai perhe, jossa toinen vanhempi on biseksuaali. (Tilastokeskus 2013.) Avioliittolain muutoksen astuttua voimaan 1.3.2017 sateenkaariperheiden tilastollinen tarkkailu tulee varmasti olemaan tarkempaa ja uudet tilastot kattavat perhemuodot sellaisena kuin ne todellisuudessa ovat, tuoden relevanttia tilastotietoa.

3.4 Varhaiskasvatuksen näkökulma

Varhaiskasvatuksen näkökulmassa olemme keskittyneet varhaiskasvatukseen yleisesti, ajankohtaiseen opetushallituksen laatimaan varhaiskasvatuksen perusteisiin ja sen pohjalta laadittuun uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jossa on pyritty huomioimaan varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet. Käsitlemme myös perheiden tukemista ja moninaisuuden kohtaamista. Perheiden tukeminen on oleellinen ja tärkeä tehtävä varhaiskasvatuksen ammattilaisille, kun moninaisuutta kohdataan avoimin mielin, se auttaa perheiden tukemistyötäkin.

Varhaiskasvatus on kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus, jossa lapsen etu on aina ensisijaista. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Se ei ole vain päivähoitoa, vaan se on tavoitteellista ja suunnitelmista lasten kehitystä ja oppimista tukevaa toimintaa, jota arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti. Laadukas varhaiskasvatus koostuu sensitiivisestä vuorovaikutuksesta, lasten mielenkiinnon kohteiden huomioimisesta, oppimisympäristöjen rakentamisesta yhdessä lasten kanssa, huolenpidosta, sekä leikin ja oppimisen tukemisesta. (Opetushallitus 2017.)

Varhaiskasvatusta toteutetaan lapsilähtöisesti, sillä lapset otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin heidän kehitystasonsa mukaisesti. Leikin merkitys lapselle on tärkeää huomioida sekä sen pedagogiset vaikutukset hyvinvoinnin ja oppimisen edistämisessä. Leikki tuottaa lapselle iloa, jonka varjolla he oppivat uusia taitoja ja luovat merkityksiä itsestään ja ympäröivästä maailmasta.

Varhaiskasvattaja tukee lapsen sosiaalisia suhteita ja mahdollistaa jokaisen lapsen osallistumisen leikkiin ja toimintaan. Lapsilla on omia ajatuksia ja mielipiteitä, joita tulee huomioida ryhmän jäsenenä. Lapsella on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään liittyviin asioihin sekä tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi sellaisenaan. (Opetushallitus 2017.) Leikin ja satujen varjolla voidaan tutustua myös lapsia mietityttäviin asioihin. Sateenkaariperheistä kertovia lastensatukirjoja löytyy kirjastoistakin ja niitä kannattaa hyödyntää myös varhaiskasvatuksen piirissä keskustelun tukena. Esimerkiksi Tittamari Marttisen ja Aiju Salmisen kirjoittama Ikioma perheeni -kirja on ensimmäinen suomalainen sateenkaariperheistä kertova lastenkirja. Tarina kertoo Kuusta, jolla on kaksi äitiä ja hänen parhaalla ystävällä on neliapilaperhe. (Sateenkaariperheet ry).

Suomessa jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Lapsen vanhemmat voivat määritellä osallistuuko heidän lapsensa varhaiskasvatukseen vai järjestävätkö he lapsen hoidon itse. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatustoimintana, kuten kerho- tai leikkitoimintana. Myös esiopetus on toiminallisesti varhaiskasvatusta. Esiopetus tuli velvolliseksi kaikille lapsille syksyllä 2015. Varhaiskasvatus on suomalaisen koulutusjärjestelmän kivijalka. Varhaislapsuus on intensiivistä oppimisen ja kehityksen aikaa, jonka vuoksi on tärkeää, että lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan sinä aikana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä varhaiskasvatus kytkeytyi opetussuunnitelmien jatkumoksi, sillä siinä on monia yhtymäkohtia esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmiin. (Opetushallitus 2017.)

Kuvio 4. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen henkilökunta noudattaa varhaiskasvatustakin sekä varhaiskasvatuksen perusteiden arvoperustan, tavoitteiden ja sisältöjen mukaista toimintaa varhaiskasvatuksen piirissä. Varhaiskasvatustakin mukaan jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja elinikäiseen oppimiseen. Varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona toimii opetushallitus, joka laatii ja päättää valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus on laatinut lokakuussa 2016 kansallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka määrittelee raamit yhtenäisen ja tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen toteuttamisille. Sen pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjät ovat laatineet omat paikalliset suunnitelmansa. Uudet paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on otettu käyttöön 1.8.2017 alkaen. (Opetushallitus 2017.)

Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta jokaiselle lapselle laaditaan päivähoitossa ja perhepäivähoitossa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka tehdään yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuudet, voimavarat ja yksilölliset tarpeet. Se toimii myös yhteisenä sopimuksena ja suunnitelmana siinä, miten lasta huomioidaan yksilöllisesti varhaiskasvatuksen toiminnassa. Huoltajilla on mahdollista osallistua ja vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kunnioittava kohtaaminen sekä aito läsnäolo toimivat avoimen ja luottamuksellisen kasvatusyhteistyön lähtökohtana. (Opetushallitus 2017.) Avoimuus sekä luottamus perheen ja päivähoiton ammattilaisten välillä

tulee ilmi useassa eri yhteydessä sateenkaariperheistä sekä muista vähemmistöryhmistä puhuttaessa. Päivähoidon piiriin kuuluu useita erilaisia perheitä, jotka henkilökunnan tulee ottaa yksilöinä vastaan.

Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettu huomioon yhteiskunnassa ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia ja tutkimusten tuomaa uusinta tietoa. Kaikkea vanhaa ja toimivaa ei pidä muuttaa ja uudistaa, mutta uusi varhaiskasvatussuunnitelma antaa työkaluja uusien ajattelu- ja toimintatapojen päivitykseen. Työ- ja toimintatapojen arvioinnissa tulee miettiä, miten ne tukevat parhaiten lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Ratkaisujen lähtökohdana tulee olla varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja lapsen edun mukaisia. (Opetushallitus 2017.)

3.5 Perheiden tukeminen

Yhteiskunnan varhaiskasvatuspalveluiden tehtävänä on tukea vanhempia lasten kasvatustyössä. Jotta perheen tukeminen varhaiskasvatuksen ammattilaiselta onnistuu, on hänen osattava kohdata lasten perheet niiden moninaisuudessaan. Kunnioittava ja luottamusta herättävä suhtautuminen on ensisijaista kasvatusyhteistyön rakentamisessa; silloin kunnioitetaan perheitä, perhemuotoa ja perheenjäsenten kokemusta omasta perheestään. Perheelle tulee antaa tilaa rakentaa oma määritelmä perheestä, jonka pohjalle rakennetaan kasvatusyhteistyö. (Jämsä 2008, 184).

Kasvatusyhteistyöllä on merkittävä rooli perheiden tukemisessa, jotta varhaiskasvatuksessa pystytään ottamaan huomioon jokaisen lapsen lähtökohdat ja tukemaan vanhempia kasvatustehtävässä. (Jämsä 2008, 209). Kasvatusyhteistyön tavoitteena on sitoutua luomaan yhdessä vanhempien kanssa lapselle terve ja turvallinen kasvun, kehityksen ja oppimisen ympäristö. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja se edellyttää varhaiskasvattajilta aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. (Suomen vanhempainliitto ry.)

Sateenkaariperheiden tukemisen kannalta on oleellista, että vanhempien ja ammattilaisten yhteistyö sujuisi kitkattomasti. Sateenkaariperheillä saattaa olla korkeampi kynnyks kerton huolistaan koskien lapsen kasvatusta, koska he saattavat pelätä, että heidät leimataan ja oletetaan, että mahdolliset ongelmat johtuvat heidän perhemuodosta. (Jämsä 2008, 182–183). Mielestämme olisi tärkeää, että sateenkaariperhekäsitetä käytettäisiin enemmän myös päiväkodissa. Esimerkiksi päiväkodin ilmoitustauluille voisi laittaa sateenkaariperheille tarkoitettuja esitteitä, kuten tiedotteita sateenkaariperheiden vertaistukiryhmistä tai muista tapaamisista sekä Sateenkaariperheet ry:n esitteitä, jolloin muutkin vanhemmat saisivat lisää tietoa sateenkaariperheistä. Mitä enemmän käsitettä tuodaan julki, sitä yhdenvertaisemmaksi perheet kokevat olonsa varhaiskasvatuksen piirissä. Sateenkaariperheiden mainitseminen kertoo siitä, että heidän olemassa olonsa tunnustetaan. Mikäli perhe jäädyään tunnistamatta sateenkaariperheeksi, he voivat kokea olonsa ulkopuoliseksi.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on tarpeellista tietää lapsen perhetilanne kokonaisuudessaan, kuten kuinka monta vanhempaa hänellä on ja mitä sukupuolta he ovat. Oleellista on myös tietää millä nimellä lapsi kutsuu vanhempiaan ja millainen suhde lapsella on eri perheenjäseniin. Käytännön asioiden sujuvuuden kannalta ammattilaisen tulee tietää ketkä ovat huoltajia, jotka tekevät päätöksiä koskien virallisia asioita sekä ketkä ovat aktiivisesti mukana lapsen kasvatuksessa. Kun lapsen elämäntilanne on selkeästi tiedossa ammattilaisilla, se auttaa turvaamaan suotuisan kasvuympäristön päivähoidossa. (Jämsä 2008, 209).

Sateenkaariperheet ovat yhtä lailla erilaisia perheitä keskenään, kuten muutkin perheet. Yhtenäistä sateenkaariperheillä yleensä on se, että perheen perustaminen on tarkkaan suunniteltu ja toivottu prosessi: etenkin jos lapsi on adoptoitu tai saanut alkunsa hedelmöityshoidoilla tai sijaissynnyttäjän avulla. Mikäli vanhempi ei ole synnyttänyt lasta itse, voi vanhemmat tarvita enemmän tukea kiintymyssuhteen luomiseen. On luonnollista, että kiintymyssuhteen luomiseen menee aikaa, eikä se aina synny hetkessä lapsen synnyttäneilläkään vanhemmilla. Per-

heen tukemistyössä on hyvä käyttää hyödyksi moniammatillista tiimiä, kuten neuvolan ja erityislastentarhanopettajan ammattitaitoa, jotta perhe saa mahdollisimman kokonaisvaltaisen tuen.

On myös tilanteita, joissa sateenkaariperheiden sukulaisilla tai tuttavilla on vaikeuksia hyväksyä sateenkaariperhe sellaisena, kun he ovat. Hyväksymättömyys voi johtua asenteesta, ajattelemattomuudesta, tiedon puutteesta tai uuden asian herättämien tunteiden käsittely on vielä kesken. Läheisetkin voivat tarvita ulkopuolista apua ennen kuin he pystyvät olemaan tukena sateenkaariperheen lapsille tai aikuisille. (Sateenkaariperheet ry.) Henkilökunnan on hyvä selvittää, millainen tukiverkosto perheeltä löytyy. Mikäli perhe kokee esimerkiksi lähisukulaisen suhtautumisen heitä kohtaan epäilevänä, kannattaa asia ottaa puheeksi perheen kanssa. Perheitä voi neuvoa, että sukulaisille olisi hyvä kertoa sateenkaariperheet ry:n nettisivustosta, josta he löytävät paljon tietoa sateenkaariperheistä, jonka avulla he voivat lisätä ymmärrystä sateenkaariperheistä. Myös vertaistuen merkitystä kannattaa korostaa sateenkaariperheille. Vertaistuen avulla perheet pääsevät jakamaan mieltä askarruttavia asioita ihmisten kanssa, jotka mahdollisesti pohtivat samoja asioita.

3.6 Moninaisuuden kohtaaminen

Vähemmistöryhmät tekevät yhteiskunnastamme moninaisen. Vähemmistöryhmä on sosiaalinen ryhmä, joka ei kuulu yhteiskunnan enemmistöön. Moninaisuuteen liittyvät ihmisten erilaiset ominaisuudet, taustat ja ryhmät. Ne voivat liittyä esimerkiksi sukupuoleen, seksuaalisuuteen, vammaisuuteen, kulttuurieroihin tai kieleen. (Kulttuuria kaikille 2017). Sateenkaariperheet kuuluvat vähemmistöryhmiin ja näin ollen heistäkin puhutaan moninaisena perheenä.

Perheiden moninaisuutta ei voi opetella ulkoa tai katsoa käsikirjasta, minkä tyyppisestä perheestä nyt on kyse ja toimia tietynlaisten ohjeiden mukaan. Avoimen mielen lisäksi kohtaaminen vaatii tuekseen erilaisia käytännön kokemuksia ja teoreettista tietoa. Sateenkaariperheiden kohtaamisen tukena toimii tieto perheiden monenlaisista tilanteista, toiveista ja palveluihin liittyvistä kokemuksista. (Jämsä 2008,20–21). Moninaisuustaitojen, kuten toimivan kasvatusyhteistyön luominen perheen kanssa, itsensä asettaminen vähemmistön asemaan, eriarvoisuuksien tunnistaminen ja erilaisten näkemysten tarkastelu sekä tietopohjan päivittäminen ovat varhaiskasvattajan velvollisuus. Varhaiskasvatussuunnitelma vaatii, että kasvattajat pitävät yllä ammatillista osaamistaan ja tiedostavat varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet. (Jämsä 2008, 209). Moninaisuustaidot kehittyvät työn ohessa, kun työntekijät saavat kokemusta moninaisista perheistä. Moninaisen perheen kohtaaminen vaatii varhaiskasvattajalta tietynlaista rohkeutta, jotta hän uskaltaa ennakkoluulottomasti kysyä perheen tapoja ja toiveita toimia arjessa.

Sateenkaariperheen tulo omaan ryhmään voi olla varhaiskasvattajalle ensimmäinen kosketus perheiden moninaisuuteen. Yleensä sateenkaariperheiden kasvattajien aatteena on, että lasten ei tarvitse joutua selittämään perhemuotoaan, vaan se on varhaiskasvattajien ja vanhempien tehtävä. (Jämsä 2008, 184). Mikäli varhaiskasvattajalla ei ole ennalta tietoa sateenkaariperheasiakkaasta, hänen kannattaa tutustua ennen tapaamista sateenkaariperheitä koskevaan informaatioon. (Jämsä 2008, 20–21). Sateenkaariperheet ry:n kautta saa postikuluitta tilattua kasvatus- ja hoitoalan ammattilaisille tarkoitetun oppaan ”Sateenkaariperheet

päivähoidossa ja koulussa”, jossa on tärkeää informaatiota sateenkaariperheistä ja neuvoja ammattilaisille perheiden monimuotoisuuden huomioimiseen sekä siitä keskustelemiseen.

Kasvattajan tulee tietoisesti välttää ennakko-oletusten tekemistä sateenkaariperheestä, vaan hänen on hyvä antaa vanhempien itse kertoa lapsesta ja perheestä. Jos joku asia jää epäselväksi, on hyvä kysyä asia reilusti vanhemmilta väärinkäsitysten välttämiseksi. (Jämsä 2008, 20–21). Henkilökunnan on hyvä antaa aikaa avoimelle tutustumisprosessille ja olla itse aktiivinen toimija keskustelun avaamisessa. Vanhemmat ovat usein tottuneet selittämään perhekuvioitaan, roolejaan ja kasvatustähtämyksiään monessa yhteydessä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että sateenkaariperheitäkin on monenlaisia; siinä missä toinen perhe toivoo avointa ja suorapuheista keskustelua, toinen perhe voi toivoa tulevansa nähdyksi ”ihan tavallisena perheenä”, ilman sateenkaari-etuliitettä. (Sateenkaariperheet ry.)

Avoimet kysymykset antavat perheille tilaa määritellä itse sen kenet he katsovat perheeseen kuuluvan. Esimerkiksi ”Keitä perheeseen kuuluu?” on parempi kysymys kuin ”Kuka on lapsen äiti/isä?” tai ”Onko lapsella sisaruksia?” Vanhemmilta on hyvä kysyä heidän toiveita siitä haluavatko he, että sateenkaariperheisiin liittyviä aiheita käsitellään lasten kanssa. Kaikki sateenkaariperheet eivät halua tuoda perhemuotoaan julki kaikissa tilanteissa, koska taustalla saattaa olla esimerkiksi pelko syrjinnästä tai suurennuslasin alle joutumisesta. Siksi onkin hyvä kysyä vanhemmilta miten avoimesti he puhuvat perhemuodostaan ja miten he toivovat henkilökunnan puhuvan perheestä muiden lasten tai vanhempien kuullen. (Sateenkaariperheet ry.)

Pienet lapset eivät kykene vielä erottamaan oman perheensä ainutlaatuisuutta, vaan he usein kuvittelevat, että kaikilla on asiat samalla tavalla kuin heidän perheellään. Päivähoidossa lapset pikkuhiljaa alkavat huomaamaan, että perheiden kirjo on hyvin laaja. Lapset ovat hyvin kiinnostuneita moninaisuudesta, vaikka heillä saattaa olla vaikea nähdä oman perheensä ulkopuolelle. Kun varhaiskasvattaja on tietoinen lapsen elämäntilanteesta, hän voi päivähoidon arjessa olla

lapsen tukena ja vahvistaa hänen elämäkokonaisuuteensa kuuluvaa todellisuutta. Silloin lapsen turvallisuuden kokemus voimistuu, kun hänen todellisuutensa vahvistetaan myös kodin ulkopuolella. (Jämsä 2008, 207–208).

*Anna: ”Jos toi on sun äiti, kuka se toinen sitten oli?”
 Oona: ”Se oli mun toinen äiti. Mulla on kaksi äitiä.”
 Anna ”Aijaa. Mulla on yksi.” (Jämsä 2008,208.)*

Leikki-ikäisen lapsen on yleensä helppo suhtautua päiväkotikaverin sateenkaari-perheellisyys, koska lapset eivät ole vielä sisäistäneet eri kulttuurin oletuksia samalla tavalla kuin aikuiset. Lapset tunnistavat erilaisia oletuksia ja saattavat kärjistää asioita, että ei voi olla kahta isää, mutta oletukset eivät kuitenkaan ole päässeet automaattisiksi osiksi lapsen ajattelua. Niistä on vielä helppo päästä eroon selittämällä tilanne. Varhaiskasvattajan on hyvä pohtia moninaisuutta myös omassa kielenkäytössään päiväkodin arjessa. Varhaiskasvattaja saattaa huomaamattaan puhua liikaa äideistä ja isistä, vaikka heitä olisi hyvä puhutella vanhempina. (Jämsä 2008, 211).

Leikki-ikäisten lasten kanssa moninaisuutta voidaan käsitellä eri tavoin. Lapselle erilaiset vastaan tulevat asiat ovat uusia ja ihmeellisiä. He ovat koko ajan valmiina oppimaan uutta elämästä. Moninaisuuden käsittely sateenkaari-perheeseen on tärkeää vähemmistöön kuuluvan lapsen ja muidenkin lasten kannalta. Tutustuminen erilaisiin ihmisiin, elämäntilanteisiin tai erilaisiin tapoihin antaa lapsille valmiuksia rakentaa omaa identiteettiään, niin että minä voin olla sellainen kuin olen. Kun lasten kanssa keskustellaan moninaisuudesta, on tärkeää, että kielenkäyttö on suhteutettu lasten ikätasoon ja moninaisuutta käsitellään positiivisesti. Perheiden moninaisuutta voidaan helposti lähestyä satujen ja tarinoiden kautta. Mikäli kasvattajalla ei ole sateenkaari-perheistä kertovaa kirjaa, elämäntarinoita voi myös keksiä itse. Lasten kanssa voi pohtia yhdessä, mikä tekee perheestä perheen. (Jämsä 2008, 211–212.)

Koteihin jaettavassa materiaalissa on huomioitava perheiden monimuotoisuus. ”Vie tämä piirustus isälle ja äidille” voidaan muuttaa muotoon ”vie tämä piirustus kotiin/vanhemmille”. Perheiltä kannattaa tiedustella, miten he toivovat, että heitä

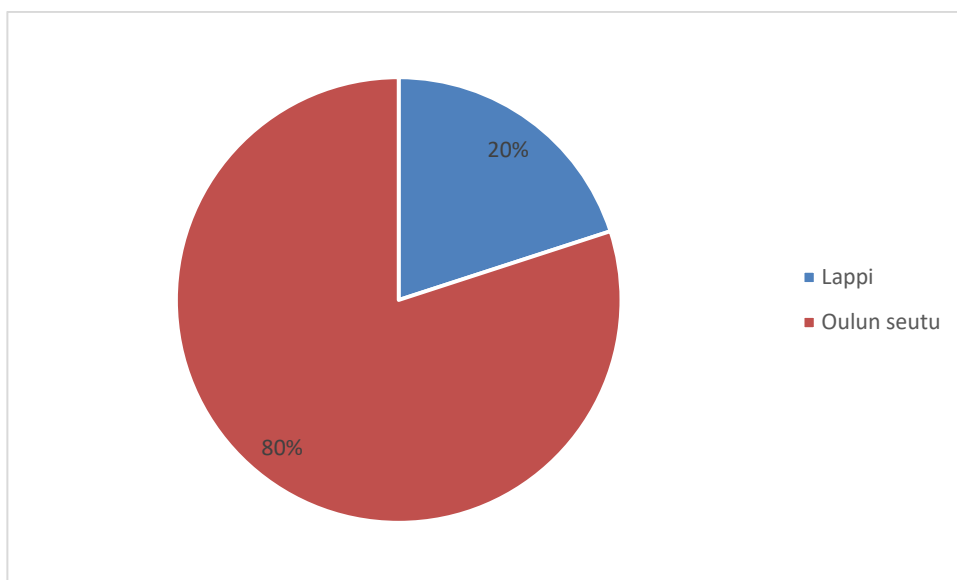

kutustaan. Vanhempainilloissa on hyvä ottaa huomioon erilaiset perhemuodot. Kaikkia perheitä ei voi esimerkiksi jakaa isien ja äitien ryhmiin. Käytäntöjä ja nimityksiä on hyvä pohtia etukäteen, jotta kenellekään ei tulisi vaivaantunut olo. Isänpäivää ja äitienpäivää liittyvissä asioissa on hyvä kysyä perheiden omat käytännöt ennakkoon, sillä joissakin perheissä esimerkiksi isänpäivää ei juhlita ollenkaan, toisessa juhlitaan kahta isää ja kolmannessa kortit askarrellaan ukille. (Sateenkaariperheet ry.)

4 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

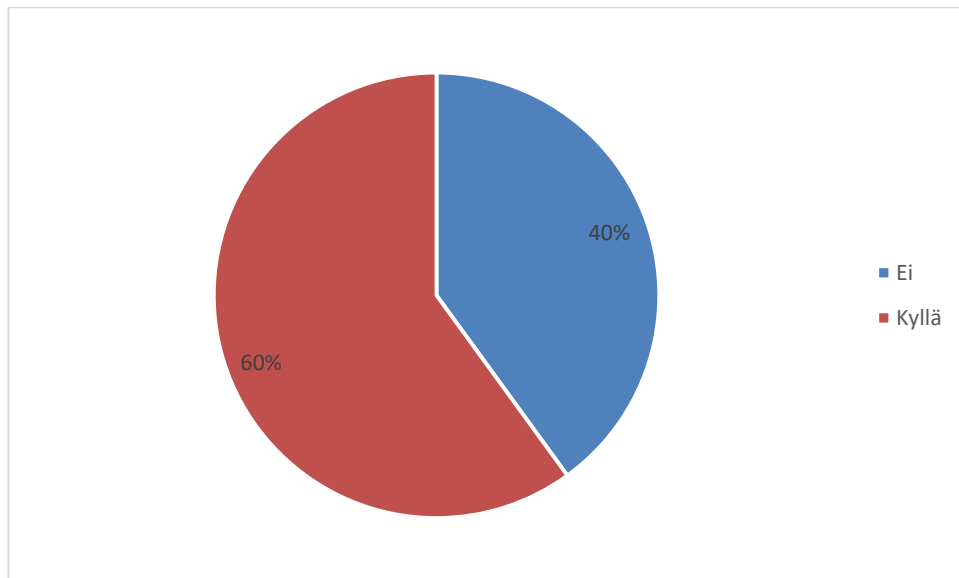
Teimme opinnäytetyötämme varten kyselyn, johon osallistui viisi sateenkaariperhettä. Kyselylomakkeen avulla kartoitimme perheiden rakennetta, perhemuodon vaikutuksia päivähoitopaikan valintaan, muiden ihmisten suhtautumista perheen monimuotoisuuteen, varhaiskasvattajien tietoisuutta perheiden monimuotoisuudesta sekä kehitysideoita moninaisuudesta puhumiseen ja sen kohtaamiseen.

Perheiden rakennetta kartoitimme kysymällä missä kaupungissa he asuvat, keitä perheeseen kuuluu ja minkä ikäisiä lapsia heillä on. Vastaajista neljä perhettä asui Oulun seudulla ja yksi Lapissa. Oulun seutuun kuuluvat Hailuoto, Ii, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu ja Tyrnävä. (Oulun kaupunki). Kahdessa perheessä oli yhden aikuisen lisäksi yksi lapsi. Toisessa kahdessa perheessä oli kahden aikuisen lisäksi kaksi lasta ja yhdessä perheessä kaksi aikuista ja yksi lapsi. Perheiden lapset olivat iältään 3-14 ikävuoden välillä.

Kuvio 5. Perheiden asuinpaikka

Kolmella perheistä lapset olivat tällä hetkellä varhaiskasvatuksen piirissä. Perhemuodolla ei koettu olevan vaikutusta yhdenkään perheen varhaiskasvatuspaikan valintaan.

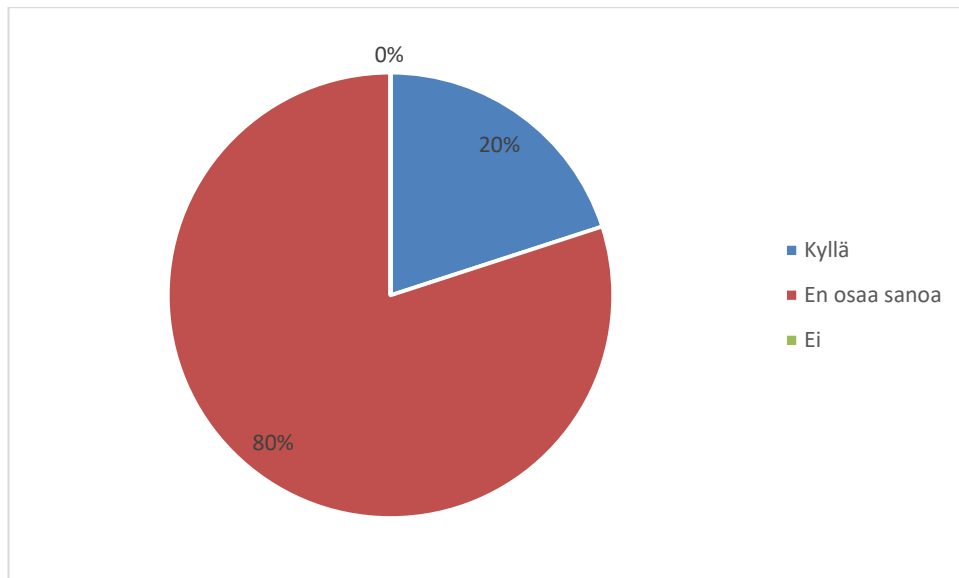

Kuvio 6. Ovatko lapset tällä hetkellä varhaiskasvatuksen piirissä?

Kaikkien sateenkaariperheiden lasten päivähoitopaikka oli tietoinen perheen monimuotoisuudesta ja he olivat itse kertoneet siitä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle.

”Tietenkin on. Perhemuotomme tuli ilmi päiväkotiin tutustuessa. Sitä ei mainittu erikseen, vaan esittelimme itsemme niin, että ymmärsivät varmasti meidän molempien olevan äitejä.” (V1)

Kysyttäessä onko samassa päiväkodissa muita sateenkaariperheiden lapsia, V1 oli tietoinen muistakin sateenkaariperheistä, loput vastaajat eivät osanneet sanoa mahdollisista muista sateenkaariperheistä päiväkodissa.

Kuvio 7. Onko päiväkodissanne muita sateenkaariperheiden lapsia?

Kaikki perheet olivat kokeneet, että heidät huomioidaan tasa-arvoisesti varhaiskasvatuksessa, mutta vastauksista kävi ilmi, että he olivat kokeneet myös joitakin epäkohtia päivähoitohenkilökunnan toiminnassa.

”Huomioitiin tasa-arvoisesti. Toisaalta isänpäivä korostus ja perinteinen perhekäsitys on vielä aika tiukasti varhaiskasvatuksessa mukana.” (V3)

”Huomioidaan muuten, mutta isänpäivänä oli järjestetty izeille ja lapsille temppurata. Meidän perheelle sanottiin, että voi tulla vanhemman kanssa, mutta plakaateissa luki vain isät.” (V2)

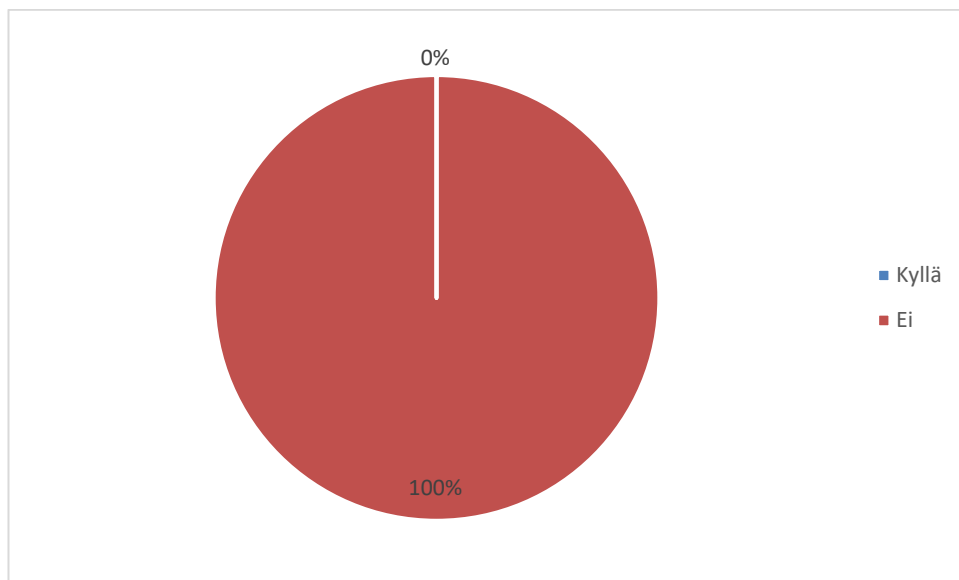
Toisten lasten ja heidän perheidensä suhtautumisesta sateenkaariperheisiin varhaiskasvatuksessa ei oltu koettu olevan mitään poikkeavaa.

”Toisten lasten mielestä oli hienoa kun oli äiti ja vara-äiti.” (V4)

”Hyviä kokemuksia. En ole huomannut mitään erityistä ”suhtautumista”. Lapset leikkivät keskenään siinä missä kenen tahansa perheen lapset. (V1)

Kysyimme, miten perheiden ja päiväkodin välinen yhteistyö toimii ja olisiko siinä jotakin kehitettävää. Neljä vastaajista näki yhteistyön toimivan hyvin, mutta V2:n

mukaan henkilökunta ei ole osannut suoraan kysyä asioista, vaan ne on itse pitänyt tuoda esille. V2 ei kokenut VASU-keskustelujen ja varhaiskasvatussuunnitelman tukevan vanhemmuutta mitenkään. Muiden vastaajien mielestä ne koettiin hyväksi, joskin V5:n mielestä lastentarhanopettajalla on ollut liian opettajamainen asenne VASU-keskustelussa. Kysyttäessä erityiskysymyksistä joita varhaiskasvattajilla on mahdollisesti herännyt, nousi kahdessa vastauksessa esille isänpäiväkorttien tekeminen, kun perheessä on kaksi äitiä. Kahdella vastaajalla ei ollut tullut erityiskysymyksiä varhaiskasvattajilta ja V2:n mielestä varhaiskasvattajat eivät uskalla nostaa asioita esille, vaan he joutuvat itse ottamaan asiat puheeksi. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että päivähoiton henkilökunnalla ei ole riittävästi tietoa monimuotoisista perheistä.

Kuvio 8. Onko päiväkodin henkilökunnan tietoisuus perheiden monimuotoisuudesta riittävää?

Perheiden monimuotoisuuden puhumisesta ryhmissä oli monenlaisia kokemuksia. Yhden vastaajan mukaan lapsen päiväkotiryhmässä oli keskusteltu erilaisista perheistä. V2 kertoi, että ainoastaan monikulttuurisuus on tullut esille ryhmässä. Kaksi vastaajista ei tiennyt, onko lapsen päiväkotiryhmässä otettu esille perheiden monimuotoisuutta. V1 mainitsi olettavansa, että päiväkodin henkilökunta ot-

taa aiheen huomioon, koska ryhmässä on niin monenlaisia perheitä. Mielestämme päivähoitoryhmissä tulisi ottaa monimuotoisuus puheeksi lasten kanssa heidän ikätasonsa mukaisesti esimerkiksi leikin ja satujen avulla.

”Hyvä kysymys, en tiedä, onko siellä puhuttu perheiden monimuotoisuudesta. Lapset kuitenkin näkevät ja tietävät, että lapsella on kaksi äitiä, eivätkä he pidä sitä mitenkään kummallisena. Lapset ovat varmaankin yleensäkin ennakkoluulottomia.” (V5)

Halusimme selvittää myös vastaajien omia ideoita siitä, mitä varhaiskasvattajien olisi hyvä tietää ja miten tietoa perheiden monimuotoisuudesta voitaisiin lisätä. V1:n mukaan perheiden monimuotoisuus olisi hyvä sisällyttää opintoihin ja V2 mainitsi täydennyskoulutuksen mahdollisuuden. Sateenkaariperheet ry:n julkaisut ja niiden hyödyntäminen nousivat esille V4:n vastauksessa. Lisäksi luonnollinen suhtautuminen, perheen tukena oleminen ja lasten kanssa keskustelu lisää ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta myös lasten keskuudessa. V5:n mukaan tätä asiaa tulisi kysyä varhaiskasvattajilta itseltään.

Sateenkaariperheet ry:n oppaassa, joka on tarkoitettu lasten ja perheiden kanssa työskenteleville on hyödyllisiä neuvoja sateenkaariperheiden kohtaamiseen. Oppaan mukaan tärkeää on, että työntekijä luottaa itseensä ja sanoo suoraan, mikäli hänellä ei ole aiempaa kokemusta sateenkaariperheiden kohtaamisesta. Perheet usein ymmärtävät, että he saattavat olla ensimmäinen ammattilaisen kohtaama sateenkaariperhe. Avoimet kysymykset antavat sateenkaariperheelle tilaa kertoa itsestään. Aktiivisella kuuntelulla pyritään unohtamaan omat ennako-oletukset perheistä. Ammattilaisen tulee myös muistaa aktiivisesti kuunnella perheitä ja selvittää mahdolliset epäselvyydet. (Sateenkaariperheet ry.) Perheiden ja lasten kanssa työskentelevien ammatillinen koulutus antaa harvoin eväitä sateenkaariperheen kohtaamiseen. Sateenkaariperheet ry pyrkii vaikuttamaan tähän puutteeseen muun muassa vaikuttamalla koulutussisältöihin ja tarjoamalla täydennyskoulutusta. (Sateenkaariperheet ry.)

”Opinnoissa pitäisi olla pakollisia kursseja/sisältöjä perheiden monimuotoisuudesta. Kasvattajien olisi hyvä olla sensitiivisiä ja avoimin mielin perheitä kohdatessaan. Olisi hyvä, että he kysyisivät askarruttavista asioista. Kuitenkin niin, että pysytään ammatillisuuden rajoissa ja kysytään vain kasvatusyhteistyöhön liittyvistä asioista.” (V1)

Isänpäivän tempurata nousi uudestaan esiin kysyttäessä negatiivisista kokemuksista päivähoidossa. Tapauksessa päivähoidon henkilökunta ei ole vastaajan kokemuksen mukaan uskaltanut kysyä, miten he haluavat juhlia isän- ja äitienpäivää. Muilla vastaajilla ei ollut negatiivisia kokemuksia. Positiivista kokemuksesta kysyttäessä esille ei noussut mitään erityistä, vastaajat olivat yleisesti kokeneet tulleen hyväksytyksi.

Halusimme tietää, mitä kehitettävää päivähoidon piirissä olisi esimerkiksi sateenkaariperheiden kohtaamiseen ja perheiden monimuotoisuudesta keskusteleminen. V2 toivoi uskallusta kysyä juuri tämän perheen tapaa toimia, V3 koki tasa-arvoisen kohtelun tärkeäksi.

”En osaa vastata mikä tilanne on yleisesti. Luulisi että päiväkodin työntekijöiden koulutukseen kuuluu perustiedot erilaisista perhemuodoista. Nythän keskustellaan paljon myös sukupuolen moninaisuudesta ja siitä miten se pitäisi huomioida varhaiskasvatuksessa.” (V5)

”Perheiden moninaisuus tulisi ottaa toiminnassa paremmin esille. Siihen velvoittaa jo varhaiskasvatussuunnitelman. Kasvattajien tulisi toimia ammatillisesti eli omat henkilökohtaiset arvot eivät saisi näkyä työssä, jos ne poikkeavat varhaiskasvatussuunnitelman arvomaailmasta.” (V1)

Selvitimme, ovatko sateenkaariperheet havainneet alueellisia eroja suhtautumisessa Suomessa ja ulkomailla. Kaksi vastaajista ei ollut havainnut eroja, V1 mainitsi, että Etelä-Suomessa ilmapiiri on avoimempi, V3:n mielestä Yhdysvalloissa suhtautuminen on paljon hyväksyvämpi ja V5 ei ole huomannut eroja Helsingin ja Oulun välillä, mutta hän oli kohdannut ihmettelyä Suomen ulkopuolella.

1990-luvun lopussa sateenkaariperheet olivat Suomessa keskittyneet tiedettävästi vain pääkaupunkiseudulle ja Länsi-Suomeen, mutta vuonna 2006 sateenkaariperheitä oli kaikissa Suomen lääneissä ja kaikilla suurimmilla paikkakunnilla,

muodostaen kuitenkin vain alle prosentin osuuden suomalaisista lapsiperheistä. (Kuosmanen 2007, 1). Suurin osa sateenkaariperheistä on varmastikin edelleen keskittynyt pääosin eteläisempään Suomeen ja suurille paikkakunnille, joten alueellisia eroja suhtautumisessa voi huomata Suomen kaltaisessa maassa, jossa on sekä suuria kaupunkeja, että pieniä paikkakuntia.

Viimeisenä kysymyksenämme oli, että mitä terveisiä perheet haluavat lähettää päivähoidon viranomaisille. Yhden vastaajan mukaan henkilökuntaa tulisi velvoittaa täydennyskoulutukseen, sillä Oulussa ei ollut osallistujia sateenkaariperheiden koulutukseen, joka oli suunnattu varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan henkilökunnalle. V4:n mukaan tulisi ottaa yhteyttä sateenkaariperheet ry:hyn ja pyytää esitteitä tai kouluttajaa aiheeseen liittyen kaikille päivähoidossa työskenteleville henkilöille. V5 kertoi heidän lapsensa olevan yksityisessä päiväkodissa, jossa vanhemmat ovat tiiviimmin mukana päiväkodin arjessa. Hän arveli, että koska heidän perheensä on päiväkodissa tuttu näky, ei se aiheuta kenessäkään suurempaa ihmettelyä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuskysymyksemme olivat miten sateenkaariperheet kokevat varhaiskasvatuksen ja onko varhaiskasvatuksen ammattilaisten tieto riittävää ja miten sitä voisi lisätä? Saimme kyselymme avulla vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Sateenkaariperheet kokivat yhteistyön toimivaksi varhaiskasvatuksessa. He eivät olleet kokeneet syrjintää varhaiskasvatuksessa eikä perhemuoto ollut vaikuttanut varhaiskasvatuspaikan valintaan. Pieniä epäkohtia varhaiskasvatuksen henkilökunnan toiminnassa oli kuitenkin havaittavissa. Esimerkiksi asioiden puheeksi ottaminen koettiin osittain hankalaksi työntekijöiden puolelta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tieto sateenkaariperheistä koettiin puutteelliseksi. Sateenkaariperheet toivoivat lisää koulutuksia päiväkodin henkilökunnalle koskien perheiden monimuotoisuutta. He myös toivoivat, että päiväkoteihin jaettaisiin sateenkaariperheistä kertovia esitteitä.

Käydessämme läpi opinnäytetyön tuloksia, positiivisena tekijänä huomasimme sen, että kukaan vastaajista ei ollut kokenut syrjintää varhaiskasvatuksen piirissä johtuen perhemuodostaan, eivätkä he kokeneet perheen monimuotoisuuden olevan este varhaiskasvatuspaikan valintaa tehdessä. Ainoastaan yksittäisiä varhaiskasvatuksen piirissä järjestettäviä tapahtumia lukuun ottamatta vastaajat kokivat varhaiskasvatuksen toiminnan hyväksi. Olemme samaa mieltä V2:n kanssa siitä, että varhaiskasvattajien tulisi uskaltaa kysyä perheiden omaa tapaa toimia esimerkiksi isänpäivän askartelujen suhteen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen tulisi olla aktiivinen toimija toimivan keskusteluyhteyden luomisessa pysyen kuitenkin ammatillisuuden rajoissa kysymällä sellaisia asioita, jotka vaikuttavat suoraan varhaiskasvatukseen.

Sateenkaariperheet eivät osanneet sanoa onko heidän päiväkodissaan muita sateenkaariperheiden lapsia. Tämä kertoo siitä, että muut perheet eivät aina edes huomaa toisten perheiden moninaisuutta. Kaikki sateenkaariperheet eivät halua tuoda omaa perhemuotoaan esille, koska he voivat mahdollisesti pelätä leimatuksi tulemistä ja haluavat tulla kohdelluksi yhdenvertaisena perheenä muiden

kanssa. Sateenkaariperheet toivovat usein mahdollisimman luonnollista suhtautumista heihin, eikä sateenkaariperheellisyydestä tarvitse tehdä ”suurta numeroa”. Tärkeää on, että vanhempien kanssa on käyty läpi miten avoimesti he puhuvat perhemuodostaan ja miten he toivovat henkilökunnan puhuvat perheestä muiden kuullen.

Kaikki sateenkaariperheet olivat kertoneet perheen moninaisuudesta varhaiskasvatuksen henkilökunnalle itse. V1 kertoi, että heidän perhemuotonsa tuli selville heti päiväkotiin tutustuessaan, kun he esittelivät itsensä niin, että henkilökunta varmasti ymmärsi molempien olevan äitejä. Oman perhemuodon liika selitteleminen saattaa tuntua sateenkaariperheistä turhauttavalta, koska heille sateenkaariperheellisyyden on niin normaali asia, että he haluavat tuoda sen heti esille ilman turhia spekulointeja.

Oman kokemuksemme mukaan varhaiskasvatuksen työntekijät olettavat usein liikaa, että kaikkiin perheisiin kuuluvat äiti ja isä. Kun unohdetaan ennakko-oletukset ydinperhemallista, voidaan välttyä kiusallisilta tilanteilta. Vaikka lapsiryhmässä ei olisi tullut esille ihmettelyä eri perhemuodoista, olisi meidän mielestämme tärkeää, että varhaiskasvattajat puhuisivat etukäteen lapsiryhmälleen moninaisista perheistä. Oletettavasti jossain vaiheessa lapset huomaavat, että kaikki perheet eivät ole samanlaisia kuin heidän omansa.

Vastauksista ja esille nostamistamme tutkimuksista sekä muista opinnäytetöistä nousee vahvasti esille varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiedon puute koskien perheiden monimuotoisuutta. Kyselymme vastaajat toivat esille hyviä pointteja siitä, miten tietoa voisi lisätä; esimerkiksi lisäämällä koulutukseen sisältöä koskien monimuotoisuutta ja tarjoamalla täydennyskoulutuksen mahdollisuutta. Yksi vastaaja luuli, että sosiaalialan koulutukseen kuuluu automaattisesti kursseja liittyen perheiden monimuotoisuuteen, etenkin sateenkaariperheisiin. Aloittaessamme tämän opinnäytetyöprosessin huomasimme itsekkin, että sosionomiopinnot koskien monimuotoisia perheitä keskittyvät ainoastaan monikulttuurisiin per-

heisiin. Mielestämme tähän seikkaan tulisi puuttua ja olisi suotavaa, että koulutukseen lisättäisiin opintoja moninaisuuden kohtaamisesta ja moninaisuudesta yleisesti.

Selvittäessämme sateenkaariperheiden suhtautumiseen liittyviä alueellisia eroja Suomen sisällä, yhden vastaajan mukaan Etelä-Suomessa oli avoimempi ilmapiiiri. Uskomme tämän johtuvan siitä, että Suomen väestö on keskittynyt vahvasti pääkaupunkiseudulle, jossa moninaisia perheitäkin luonnollisesti on enemmän.

Opinnäytetyöprosessin tekeminen on ollut ammatillisen kasvumme kannalta merkittävää. Tämän avulla olemme tutustuneet erilaisiin tutkimusmenetelmiin, kyselyn laatimiseen, opinnäytetyön analysointiin ja tutkimuskysymyksen liittyvän teorian tiedon etsimiseen. Olemme saaneet tämän prosessin aikana paljon tietoa perheiden moninaisuudesta, sen tukemisesta ja kohtaamisesta, josta on varmasti hyötyä tulevassa lastentarhanopettajan työssä. Aiheemme on tuntunut mielenkiintoiselta ja siihen on ollut innostavaa syventyä, koska meillä ei ollut ennestään juurikaan tietoa sateenkaariperheistä.

Mielestämme onnistuimme luomaan vähäisistä vastauksista huolimatta ehyen kokonaisuuden. Uskomme tästä olevan hyötyä myös muille varhaiskasvatuksen ammattilaisille sekä niille ihmiselle, jotka ovat kiinnostuneita perheiden monimuotoisuudesta. Vaikka jouduimme vaihtamaan aihetta kesken opinnäytetyöprosessin, onnistuimme pysymään aikataulussa ja valmistumaan suunnitellussa aikataulussa. Yhteistyömme on sujunut moitteettomasti koko opinnäytetyöprosessin ajan ja mikäli toisella on ollut motivaatio hukassa, olemme kannustaneet toinen toisiamme.

Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut järkevämpää tehdä kysely anonyyminä alusta alkaen. Näin ollen olisimme mahdollisesti voineet saada enemmän vastauksia. Jälkautuminen sateenkaariperheisiin liittyviin tapahtumiin, olisi voinut olla hyödyksi moninaisten perheiden kohtaamisen kannalta sekä olisimme voineet saada sitä kautta lisää vastaajia kyselyymme.

Tuleviksi opinnäytetyöaiheiksi ehdotamme varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemusten selvittämistä koskien monimuotoisia perheitä, koska mielestämme olisi tärkeää kuulla myös heidän kokemuksia aiheeseen liittyen. Näin ollen tulisi esille myös varhaiskasvatuksen henkilökunnan mielipiteitä siitä, kokevatko he esimerkiksi tiedon monimuotoisista perheistä riittäväksi ja kaipaisivatko he lisäkoulutusta aiheesta. Mielestämme toinen hyödyllinen opinnäytetyöaihe olisi tietopaketti monimuotoisista perheistä varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Tietopaketti voisi olla PowerPoint esityksenä ja se olisi hyvä laittaa internettiin ladattavaksi esimerkiksi sateenkaariperheet ry: nettisivuille. Uskomme, että useat varhaiskasvatuksen ammattilaiset lukisivat perheiden monimuotoisuudesta kertovat tietopaketin, kun se olisi helposti verkossa luettavissa ja siihen olisi koottu kaikki oleelliset asiat lyhyesti ja ytimekkäästi.

LÄHTEET

Aarnio, K. 2014. Kirjallisuuskatsaus. Sateenkaariperheiden lasten vahvuudet ja haavoittuvuudet. Helsinki: Väestöliitto. Viitattu 5.10.2017. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f8a43d82c3be6311bd927b1b5d9aee6c/1511112987/application/pdf/3870040/Sateenkaariperheet_Ty%C3%B6paperi%206_1.pdf.

Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa L. Viinamäki & E. Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 48–61.

Hakala, J. 2015. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa Valli, R & Aaltola, J (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ihmisoikeuskeskus. Tasa-arvoinen avioliittolaki voimaan Suomessa 1.3.2017 2017. Viitattu 18.10.2017. <http://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x280162=4484827>.

Jurvelin, E & Laukkanen, M. 2007. Sateenkaariperheiden lapset päivähoitossa. Naisparien muodostamien perheiden kokemuksia lasten päivähoitosta. Diakonia-ammattikorkeakoulu Oulu. Sosiaaliala.

Jämsä, J. 2009. Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen. & S. Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Yliopiston kirjapaino, 138–148.

Jämsä, J. 2008. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Juva: WS Bookwell Oy.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu.

Keurulainen, A. 2014. Muuttuva suomalainen perhe. Kuopio: Kopijyvä.

Kiesiläinen, M & Tuomela, R. 2014. Sateenkaariperhe varhaiskasvatuksessa: Päivähoidon työntekijöiden kokemukset, odotukset ja tietoisuus. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala.

Kokko, L, Koskela, K & Posti, A. 2007. Päivähoitoa sateenkaaren väreissä. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala.

Mitä on moninaisuus? 2017. Helsinki: Kulttuurikaikille. Viitattu 22.5.2017. http://www.kulttuuriakaikille.fi/moninaisuus_mita_on_moninaisuus.

Kuosmanen, P. 2007. Johdanto: Sateenkaariperheet, julkiset tilat ja queer-politiikka Suomessa.

Laki avioliittolain muuttamisesta (156/2015). Viitattu 27.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150156>.

Opetushallitus. 2017. Varhaiskasvatus. Viitattu 22.5.2017. http://www.oph.fi/kou-lutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus.

Opetushallitus. 2017. Uudet vasut. Viitattu 22.2.2017. http://www.oph.fi/koulu-tus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/uudet_vasut.

Oulun kaupunki. Oulun seudun kunnat yhteistyössä 2013-. Viitattu 15.11.2017. <https://www.ouka.fi/oulu/oulu-seutu>.

Pohjola, A. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa L. Viinamäki & E. Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi, 19.

Puustinen, H & Seppänen, H. 2008. Sateenkaariperheen ja päivähoidon vuorovaikutus sateenkaarivanhemman näkökulmasta. Diakonia-ammattikorkeakoulu Pieksämäki, Sosiaaliala.

Rantala, I, 2015. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Valli, R & Aaltola, J (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Reinikka, P & Ruotsalainen, S. 2010. "Siitä ei oo tehty mikään big deal" Sateenkaari-isien kokemuksia vuorovaikutuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala.

Sateenkaariperheet ry. Ammattilaisille. Viitattu 27.10.2017. <http://sateenkaariperheet.fi/index.php?item=37>.

Sateenkaariperheet ry. Kansainvälinen sateenkaariperhepäivä - International Family Equality Day. Viitattu 28.10.2017. <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=56>.

Sateenkaariperheet ry. Perheitä sateenkaaren väreissä. Opas. Tekijän hallussa.

Sateenkaariperheet ry. Sateenkaariperheet päivähoidossa ja koulussa – opas kasvatus- ja hoitoalan ammattilaisille. Opas. Tekijän hallussa.

Sateenkaariperheet ry. Yhdistyksen esittely. Viitattu 28.10.2017. <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=82>

Sateenkaariperheet ry. 10 askelta sateenkaariperheen kohtaamiseen – opas lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Opas. Tekijän hallussa.

Savolainen, L. 2016. Vapaampi ilmapiiri vetää nais- ja miespareja suurempiin kaupunkeihin. Helsinki: Yle. Viitattu 25.10.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-8731043>.

Seta ry. 2017. Avioliittolaki. Viitattu 21.5.2017. <http://seta.fi/avioliittolaki/#ot-sikko7>.

Seta ry. Järjestö. Viitattu 28.10.2017. <http://seta.fi/jarjesto/>.

Seta ry. 2016. Sateenkaarisanasto. Viitattu 21.5.2017. <http://seta.fi/sateenkaari-sanasto/>.

Suomen vanhempainliitto ry. Kasvatusyhteistyö varhaiskasvatuksessa. Viitattu 13.9.2017. http://www.vanhempainliitto.fi/koti_ja_koulu/kasvatusyhteistyö_varhaiskasvatuksessa.

Tilastokeskus. 2017. Käsitteet. Viitattu 21.5.2017. <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/perhe.html>.

Tilastokeskus. 2017. Perheiden määrän kasvu aiempaa hitaampaa. Viitattu 28.10.2017. https://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2013. Sateenkaariperheet tuovat väriä tilastoihin. Viitattu 21.5.2017. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_001.html?s=0#3.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2014. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Viitattu 2.2.2017. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-en-nakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet>.

Valli, R & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–112.

Yle. 2017. Suomi liittyy 23 maan joukkoon – Näissä maissa oikeus avioliittoon ei riipu kumppanin sukupuolesta. Viitattu 28.10.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9473511>

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje.

Liite 2. Kyselylomake.

Liite 1 1(2)

SAATEKIRJE

Hei,

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Lapin ammattikorkeakoulun Kemin yksiköstä. Suuntaudumme varhaiskasvatukseen ja teemme opinnäytetyötä aiheena ”Sateenkaariperheiden kokemuksia varhaiskasvatuksesta Lapissa ja Oulun seudulla”. Etsimme opinnäytetyöhöemme perheitä Oulun seudulta ja Lapista, jotka olisivat halukkaita kertomaan kokemuksistaan varhaiskasvatuksesta.

Kyselyn avulla haluamme kartoittaa muuan muassa sitä, millaisia kokemuksia perheillä on varhaiskasvatuksesta, miten kasvatusyhteistyö on toiminut, onko työntekijöiden parissa herännyt erityiskysymyksiä perhemuodosta ja mitä kehitettävää varhaiskasvatuksessa olisi sateenkaariperheitä kohdatessa. Tutkimus toteutetaan kyselylomakkeen avulla, jonka lähetämme kyselyyn osallistuville perheille.

Tutkimus toteutetaan salassapitovelvollisuutta noudattaen ja täysin luottamuksellisesti. Haastateltavien henkilöllisyys tulee säilymään anonyyminä opinnäytetyöprosessin aikana ja lopullisessa tuotoksessa. Tutkimustulokset julkaistaan ainoastaan opinnäytetyössämme ja vastaukset hävitetään analysoinnin jälkeen.

Otathan meihin rohkeasti yhteyttä, mikäli olet kiinnostunut jakamaan kokemuksesi varhaiskasvatuksesta. Mikäli sinulla heräsi jotain kysyttävää, vastaamme mielellämme.

Ystävällisin terveisin

Meri Koivuniemi meri.koivuniemi@edu.lapinamk.fi

Jemina Pennanen jemina.pennanen@edu.lapinamk.fi

Liite 1 2(2)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lapin ammattikorkeakoulu

Liite 2 1(3)

KYSELYLOMAKE

SATEENKAARIPERHEIDEN KOKEMUKSIA VARHAISKASVATUKSESTA LAPISSA JA OULUN SEUDULLA

Opiskelemme Lapin ammattikorkeakoulussa sosionomiksi, suuntaudumme varhaiskasvatukseen ja tämä kyselylomake on osa opinnäytetyötämme. Lomake täytetään nimettömänä. Kokoamme vastauksista analyysin opinnäytetyöhömmme, joka toteutetaan salassapitovelvollisuutta noudattaen ja täysin luottamuksellisesti. Vastaajien henkilöllisyys tulee säilymään anonyyminä opinnäytetyöprosessissa ja lopullisessa tuotoksessa. Tutkimustulokset julkaistaan ainoastaan opinnäytetyössämme ja vastaukset hävitetään analysoinnin jälkeen.

1. Missä kaupungissa asutte?
2. Ketä perheeseen kuuluu?
3. Minkä ikäisiä lapsia teillä on?
4. Ovatko lapsenne tällä hetkellä varhaiskasvatuksen piirissä?

Kyllä

Ei

5. Miten perhemuotonne vaikutti varhaiskasvatuspaikan valintaan?

Liite 2 (2)3

6. Onko samassa päiväkodissa muita sateenkaariperheiden lapsia?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

7. Onko päivähoitopaikka tietoinen perhemuodostanne? – Kerroitteko itse perhemuodostanne vai tuliko se muulla tavoin ilmi?

8. Millaisia kokemuksia teillä on päivähoitohenkilökunnan suhtautumisesta perheeseen? – Huomioidaanko molemmat vanhemmat tasa-arvoisesti?

9. Millaisia kokemuksia teillä on päivähoidon piirissä muiden lasten ja heidän perheidensä suhtautumisesta teidän perheeseen?

10. Miten toimii yhteistyö perheen ja päiväkodin välillä? Olisiko siinä jotakin kehitettävää, mitä?

11. Miten varhaiskasvatussuunnitelma ja vasu-keskustelut tukevat mielestänne vanhemmuutta?

12. Millaisia erityiskysymyksiä varhaiskasvattajilla on herännyt sateenkaariperheistä ja onko niitä otettu esille esimerkiksi varhaiskasvatuskeskusteluissa?

13. Miten monimuotoisuus on otettu huomioon päivähoidossa? – Onko lapsenne ryhmässä keskusteltu perheiden monimuotoisuudesta?

Liite 2 3(3)

14. Koetteko, että päivähoiton henkilökunnalla on riittävästi tietoa monimuotoisista perheistä?

Kyllä

Ei

15. Miten tietoa perheiden monimuotoisuudesta voisi lisätä ja mitä varhaiskasvattajien olisi hyvä tietää?

16. Onko teillä negatiivisia kokemuksia päivähoidosta johtuen perheenne monimuotoisuudesta? Jos on, niin millaisia?

17. Onko teillä positiivisia kokemuksia päivähoidosta johtuen perheenne monimuotoisuudesta? Jos on, niin millaisia?

18. Mitä kehitettävää päivähoiton piirissä olisi esimerkiksi sateenkaariperheiden kohtaamiseen ja perheiden monimuotoisuudesta keskustelemiseen?

19. Oletteko havainneet alueellisia eroja sateenkaariperheisiin suhtautumisessa Suomessa/ulkomailla?

20. Mitä terveisiä haluaisitte lähettää viranomaisille? Muita kommentteja?